

Tvořivé aktivity a hry s papírem pro dětské zájmové skupiny

Bakalářská práce

Studijní program:

B7505 Vychovatelství

Studijní obor:

Pedagogika volného času

Autor práce:

Hana Vargová

Vedoucí práce:

PhDr. Hana Valešová, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Zadání bakalářské práce

Tvořivé aktivity a hry s papírem pro dětské zájmové skupiny

Jméno a příjmení: **Hana Vargová**
Osobní číslo: P19000497
Studijní program: B7505 Vychovatelství
Studijní obor: Pedagogika volného času
Zadávací katedra: Katedra primárního vzdělávání
Akademický rok: **2021/2022**

Zásady pro vypracování:

Cíl práce:

1. Navrhnout a metodicky popsat ucelený soubor tvořivých aktivit a výtvarných her s papírem pro dětské zájmové skupiny.
2. Vybrané úkoly ověřit v praxi, zhodnotit a doložit fotodokumentací.

Požadavky:

Studium odborné literatury, pravidelné konzultace s vedoucím práce, ověření projektu v praxi.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

BRODEKOVÁ, A., BROWNOVÁ, C., W. (2011). *Papír – Umělecká tvorba, ozdoby a dekorace. Metafora.*
LANGMEIER J., KREJČÍKOVÁ D. (1998). *Vývojová psychologie. 2., aktualizované vydání.* Praha: Grada.
PÁVKOVÁ, J. (2008). *Pedagogika volného času.* Portál.
PODLIPSKÝ, R. (2017). *Tvořivost ve výtvarné výchově a její účinky na všeobecné vzdělávání.* Plzeň: ZČU v Plzni.
ROESELVÁ V. (1996). *Techniky ve výtvarné výchově.* Praha: Sarah.
ROESELVÁ, V. (1997). *Řady a projekty ve výtvarné výchově.* Praha: Sarah.

Vedoucí práce:

PhDr. Hana Valešová, Ph.D.
Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání práce:

14. října 2021

Předpokládaný termín odevzdání: 1. prosince 2022

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 25. listopadu 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

15. července 2022

Hana Vargová

Poděkování

V úvodu své práce bych ráda poděkovala vedoucí této bakalářské práce PhDr. Haně Valešové, Ph.D. za odbornou pomoc, ochotu, trpělivost a konzultace při vypracování mé bakalářské práce. Také bych ráda poděkovala vedoucí V-klubu v Liberci, Michaele Horáčkové, díky níž jsem mohla ověřit praktickou část práce s účastníky klubu.

Hana Vargová

Anotace

Bakalářská práce je psána na téma „Tvořivé aktivity a hry s papírem pro dětské zájmové skupiny“. Cílem práce je navrhnout a metodicky popsat ucelený soubor tvořivých aktivit a výtvarných her s papírem pro dětské zájmové skupiny a následně vybrané úkoly ověřit v praxi, zhodnotit a doložit fotodokumentací. Teoretická část práce čtenáře seznámí s pojmy jako specifika „zájmové skupiny“, pedagogika volného času nebo papír a jeho využití ve výtvarných aktivitách. Aktivity v praktické části jsou navrženy pro zájmovou skupinu ve věku od 10 do 20 let a jsou prezentovány formou metodických listů.

Klíčová slova

Papír, Tvořivé aktivity, Volný čas, Využití papíru, „Zájmová skupina“

Annotation

The bachelor thesis is written on the topic "Creative activities and games with paper for children's interest groups". The aim of the thesis is to design and methodically describe a comprehensive set of creative activities and art games with paper for children's interest groups and then to verify the selected tasks in practice, evaluate and support with photo documentation. The theoretical part of the thesis introduces the reader to concepts such as the specifics of "interest groups", leisure pedagogy or paper and its use in art activities. The activities in the practical part are designed for an interest group from 10 to 20 years old and are presented in the form of method sheets.

Keywords

Paper, Creative activities, Leisure time, Use of paper, "Interest group"

Obsah

Seznam obrázků.....	6
Seznam tabulek.....	7
Úvod.....	8
Teoretická část.....	10
1 Specifika „zájmové skupiny“	11
1.1 Sociální skupina	11
1.2 Zájem.....	12
1.3 Zájmová skupina	13
1.3.1 Skupina z hlediska vývojové psychologie.....	13
1.4 Zájmová činnost	14
1.4.1 Zájmová činnost jako součást výchovy mimo vyučování	14
1.4.2 Zájmové činnosti esteticko-výchovné	14
1.4.3 Tvořivost.....	15
2 Pedagogika volného času	17
2.1 Volný čas.....	17
2.2 Funkce výchovy ve volném čase.....	18
2.3 Zájmové vzdělávání	20
2.4 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání	20
2.4.1 Střediska volného času	21
2.4.2 Školní družiny.....	23
2.4.3 Školní kluby.....	23
3 Papír a jeho možnosti využití ve výtvarných aktivitách.....	25
3.1 Využití papíru v současném výtvarném umění	25
3.1.1 Ondřej Cibulka.....	25
3.1.2 Adriena Šimotová.....	26
3.1.3 Michal Pěchouček.....	27

3.1.4	Eva Kmentová	28
3.1.5	Jiří Hynek Kocman	29
3.2	Využití papíru ve volnočasových aktivitách	29
3.2.1	Plošné aktivity	29
3.2.2	Prostorové aktivity	31
3.3	Papír a jeho význam	33
3.3.1	Historie papíru	33
3.3.2	Význam papíru.....	34
	Praktická část	36
4	Tabulka metodických listů	37
5	Metodické listy	38
6	Ověření aktivit v praxi – popis cílové skupiny	55
6.1	Reflexe	55
6.2	Zpětná vazba od kolegyně z V-klubu	60
7	Zhodnocení praktické části.....	61
8	Doporučení do praxe	63
	Závěr	64
	Zdroje.....	65
	Seznam zdrojů obrázků.....	68
	Seznam příloh	70
	Přílohy.....	71

Seznam obrázků

Obrázek 1 Spojené krychle	29
Obrázek 2 Hydra	29
Obrázek 3 Reliéfní objekt – papír.....	29
Obrázek 4 Látka na plátně – Time for bed	27
Obrázek 5 Malba Znehybněná vyprávění	27
Obrázek 6 Koláž z papíru – Bílá kresba	28
Obrázek 7 Dřevo, papír – List	28
Obrázek 8 Recyklace knih – Paper-Re-Making Book.....	29
Obrázek 9 Pomůcky potřebné k malbě	71
Obrázek 10 Proces malby vichřice, věk: 12, 15 let	71
Obrázek 11 Proces malby vichřice, věk: 10, 15 let	72
Obrázek 12 Výsledné výtvary účastníků	72
Obrázek 13 Pomůcky potřebné k tisku	72
Obrázek 14 Proces tvorby papírových koláží k tisku	72
Obrázek 15 Papírové koláže sloužící k tisku (matrice), věk: 12 let	72
Obrázek 16 Vysvětlování postupu tvoření koláží k tisku	72
Obrázek 17 Tisk koláží (matric) na barevný papír A4	72
Obrázek 18 Výsledné výtvary účastníků	72
Obrázek 19 Návod ke skládání origami.....	72
Obrázek 20 Průběh skládání origami.....	72
Obrázek 21 Výsledné origami žabky s návodem.....	72
Obrázek 22 Origami žabky, některé s ozdobnými prvky	72
Obrázek 23 Závod s origami žabkami – žabkiáda.....	72
Obrázek 24 Pomůcky potřebné ke kaširování, rozvřzení návrhů	72
Obrázek 25 Proces kaširování reliéfu na ploše.....	72
Obrázek 26 Dokončování kaširování reliéfu na ploše	72
Obrázek 27 Výsledné výtvary účastníků po zaschnutí.....	72
Obrázek 28 Detail práce s toaletním papírem namáčeným do obarveného roztoku vody a lepidla, věk 19 let.....	72
Obrázek 29 Detail kaširované vodní plochy, věk 12 let.....	72

Seznam tabulek

Tabulka 1 Tabulka metodických listů.....	37
Tabulka 2 Metodický list č. 1	39
Tabulka 3 Metodický list č. 2	41
Tabulka 4 Metodický list č. 3	43
Tabulka 5 Metodický list č. 4	45
Tabulka 6 Metodický list č. 5	47
Tabulka 7 Metodický list č. 6	49
Tabulka 8 Metodický list č. 7	51
Tabulka 9 Metodický list č. 8	53

Úvod

Cílem teoretické části bakalářské práce je popsat ve třech kapitolách teorii, která čtenáře seznámí se specifiky „zájmové skupiny“, pedagogikou volného času a s papírem či jeho využitím ve výtvarných aktivitách. Pojem zájmová skupina je v uvozovkách z toho důvodu, že přesná definice pojmu neexistuje a je tak specifikována na základě pojmů zájem a neformální sociální skupina. Každá z kapitol je rozepsána tak, aby navazovala na tu předchozí. Specifika „zájmové skupiny“ obsahují popis sociální skupiny, která je rozdělena na formální a neformální, dále je zde definován zájem. Z těchto pojmů vychází popis zájmové skupiny, se kterou jsou ověřovány tvořivé aktivity v praktické části práce. Tato skupina je též popsána z hlediska vývojové psychologie. Významnou složkou je i zájmová činnost, díky které můžeme výchovně působit na účastníky daných zájmových skupin.

Pedagogika volného času je navazující kapitolou, z důvodu, že zájmovou skupinu spojuje stejný zájem o danou činnost, kterou účastníci společně vykonávají ve svém volném čase. Tuto činnost lze vykonávat ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, která jsou vymezena právě v teoretické části.

Kapitola o papíru je úzce spojena s praktickou částí. Popisuje využití papíru v současném výtvarném umění, kde jsou vybráni představitelé, kteří ve svém díle využívají papír. Jedná se o pět osobností, jmenovitě O. Cibulka, A. Šimotová, M. Pěchouček, E. Kmentová a J. H. Kocman. Vybrala jsem zrovna tyto představitele z důvodu využívání podobných technik, díky nimž dochází k propojení s aktivitami popsanými v metodických listech v praktické části. Dále je zde popsáno využití papíru ve volnočasových aktivitách, které jsou rozděleny na plošné a prostorové aktivity. Jsou zde též uvedeny příklady jednotlivých technik, z nichž některé jsou ověřovány v praxi.

Cílem praktické části je navrhnout soubor tvořivých aktivit, z nichž část je ověřena v praxi. Aktivity jsou zpracovány v metodických listech a doplněny o otázky k reflexi. Techniky jsou vybrány tak, aby byly různorodé a účastníci si vyzkoušeli odlišné využití papíru při tvořivých aktivitách. Činnosti jsou určeny pro zájmovou skupinu ve věku 10-20 let. Ověřovány jsou ve volnočasovém klubu V-Klub v Liberci, kde působím jako pedagog volného času. Nechybí ani popis skupiny z vývojového hlediska, který se nachází v části teoretické. Součástí ověřování aktivit je reflexe účastníků, která probíhala formou diskuse po dokončení výtvarných činností. Reflexe

je též doplněna mým komentářem. V závěru práce je mnou navržené patero doporučení do praxe pro ostatní pedagogy volného času.

Teoretická část

Teoretická část této bakalářské práce obsahuje tři kapitoly, které vymezují specifika „zájmové skupiny“, pedagogiku volného času, papír a jeho využití ve výtvarných aktivitách. Tyto tematické okruhy se dále člení do podkapitol, ve kterých jsou hlavní témata více rozebírána.

Cílem teoretické části je charakterizovat důležité pojmy související s tématem této bakalářské práce. Jedná se o (dětskou) „zájmovou skupinu“, se kterou pracuji v části praktické. Jelikož zájmovou skupinu spojuje společný zájem, existují školská zařízení pro zájmová vzdělávání, ve kterých se setkávají účastníci tohoto vzdělávání. I pojmy jako zájem nebo zájmové vzdělávání jsou vysvětleny v teoretické části. A protože zájmové vzdělávání probíhá ve volném čase, zařadila jsem i kapitolu pedagogika volného času, kde jsou vymezeny její funkce a také pojem volný čas.

Dalším důležitým pojmem, který je popsán v této části, je papír, především možnosti jeho využití ve výtvarných aktivitách. V rámci tohoto tématu jsou uvedeny příklady plošných i prostorových technik. Některé z nich jsou následně ověřovány v praktické části bakalářské práce. Součástí teoretické části práce je také seznámení s historií a současností papíru, jeho významem a dále využitím v současném výtvarném umění. Je zde představeno pět umělců, kteří různými způsoby využívají papír ve své tvorbě.

1 Specifika „zájmové skupiny“

Tato kapitola vymezuje pojem sociální skupina, která se dělí na formální a neformální. Více je však zaměřena na skupinu neformální, kam spadá zájmová skupina. Následuje vysvětlení pojmu zájem a spojení těchto dvou termínů do popisu zájmové skupiny.

1.1 Sociální skupina

Na úvod je možné říci, že sociální skupina je něco, v čem se pohybujeme už od narození. Začíná to rodinou, poté se přidává škola, kde jsme součástí třídního kolektivu. V rámci školy můžeme být též součástí zájmové skupiny. Celý život se tedy člověk nachází vždy v minimálně jedné skupině osob. Tato bublina lidí, kterou se jedinec obklopuje, může být mnohdy rozhodující, a to co se týče chování, myšlení, směru, jakým se chceme ubírat – vzdělání, práce, koníčky. To, jakými lidmi se obklopujeme, může charakterizovat i to, jací jsme. Není to však určující.

Lovaš (2019) uvádí, že k přesnému určení rozdílu mezi sociální skupinou a množinou lidí jsou potřeba určité aspekty, které dodefinují přesnou vlastnost skupiny. K defínování sociální skupiny je potřeba určit její charakterizující znaky. Dle McGratha (Výrost a kol. 2019) jsou to jedinci, u kterých dochází k pravidelným interakcím a kteří se sami určují jako skupina. *„Povahu skupin dokreslují jejich vlastnosti, jako vzájemná závislost členů skupiny, identita členů se skupinou, typické vztahy a struktura. Alternativně se v některých definicích operuje se společnými potřebami, cíli, zájmy nebo emocionálními vazbami“* (Lovaš in Výrost a kol. 2019, s. 322).

Literatura rozlišuje několik druhů sociálních skupin, které lze dělit podle různých charakteristických rysů, jako je třeba způsob vzniku, vztah ke skupině, cílová orientace skupiny apod.

Řezáč (1998) rozděluje skupinu na **formální** a **neformální**. **Formální sociální skupina** vzniká za jistým cílem. Může to být studijní skupina, pracovní skupina... Členové skupiny jsou vybíráni podle určitých kritérií, které jsou spjaty s účelem, který je primárním předpokladem vzniku formální skupiny. Další charakteristikou této skupiny je, že se členové zpravidla poznávají až po vzniku. Formální rozdělení pozic/funkcí nemusí být nutně dle vztahů panujících ve skupině, ale spíše v závislosti na jejich pracovních nebo jiných kompetencích.

Nekonečný (2020) též uvádí fakt, že ve formálních skupinách může docházet ke vzniku neformálních podskupin.

Neformální sociální skupina vzniká oproti formální skupině neplánovaně a spontánně, a to za vzájemné osobní volby jedinců. Zahajujícím podnětem vzniku neformální skupiny bývá vzájemná inklinace účastníků, též vřelé klima, které vzniká při kolektivních aktivitách. „*Smysl a důvod její existence je dán „zevnitř“, cíl, normy a strukturu si vytváří skupina sama*“ (Geist 1992, s. 393 in Řezáč 1998, s. 187). Pozice se v této skupině rozdělují z hlediska funkčního, jako je vedoucí, účastník, specialista pro daný úkol apod. V rámci skupinového života si lze v neformální skupině všimnout prvků, jako je „*přijímání do skupiny, dodržování některých rituálů atd.*“ (Lovaš 2019, s. 326).

Míra nezávislosti neformálních skupin je velká, jelikož většinou nespádají do žádné větší skupiny, přičemž míra nezávislosti u skupiny formální není až tak značná, spíše malá, jelikož skupina je závislá na dělbě činností dalších skupin, ať už na stejné, nebo vyšší úrovni. Formální skupinu lze též najít pod názvem „**nomologická**“, a to z důvodu, že její účastníci jsou seskupeni „*na základě normy, předpisu, zákona, nikoliv osobně výběrových preferencí*“ (Řezáč 1998, s. 187).

1.2 Zájem

Kolář (2012) definuje pojem *zájem* jako poměrně stálé zaměření osobnosti ke specifickým okruhům, které jsou, ať už teoreticky nebo prakticky, důležité pro naše potřeby a hodnoty. Zároveň tak máme blízko k našim potřebám a působivě tak podporujeme motivační části osobnosti. Zájem jako takový tedy „*podporuje myšlení, paměť, vůli a další psychické procesy*“ (Kolář a kol. 2012, s. 184). Dochází též k podporování rozvoje zájmů ve výchově a vzdělávání.

Pokud osoba disponuje vrozenými dovednostmi, může je využít v dané oblasti jejího zájmu. Zájemem též mohou být činnosti, které jedincům pomáhají „*zvládat problémy a obtíže v jejich životě, protože ty vnímají jako něco, co „stojí za to“*“ (Fontana 2014, s. 222).

Dle Fontany (2014) zdroj zájmu záleží na řadě na sobě závislých faktorů. Důležitou roli má v tomto případě i pedagog, který by měl dítěti pomoci rozvinout zájem o věci, které mají nějakou kvalitu a popřípadě význam pro jeho život. K rozvoji

zájmu pak dochází formou nabídnutí vhodné příležitosti, poukázání na přínosy zájmu a v neposlední řadě nadšením samotného pedagoga.

1.3 Zájmová skupina

Po předchozím vymezení pojmů *skupina* a *zájem* lze říci, že účastníci zájmového vzdělávání tvoří neformální sociální skupinu, jelikož jejich seskupení je spontánní, v závislosti na jejich zájmových preferencích. V této skupině dochází k socializaci jedinců, stávají se součástí dané skupiny, v níž má každý svou funkční pozici. Spojuje je tedy jejich společný zájem o konkrétní činnost, jakou může být sport, výtvarné zaměření, hudba, vaření, nadšení pro objevování nových věcí apod.

1.3.1 Skupina z hlediska vývojové psychologie

Věkové rozmezí cílové skupiny, se kterou jsem ověřovala aktivity v praxi, bylo od 10 do 20 let. Skupina byla heterogenní.

Dle vývojové psychologie spadají účastníci ve věku 10-12 let do skupiny mladšího školního věku. Jedná se už spíše o konečnou fázi v této vývojové skupině, kdy se začínají objevovat počáteční známky pohlavního dospívání. Pro tuto vývojovou skupinu je charakteristické, že se dítě snaží pochopit svět tak, jak je, chce ho pochopit „doopravdy“, a to především za pomoci realistické činnosti (věk střízlivého realismu). U dítěte v tomto věku je znatelný vývoj v psaní a kresbě, díky většímu zapojení pohybu zápěstí a kloubů, ze kterých lze rozeznat zlepšení hrubé i jemné motoriky. Dochází též k vývoji vnímání a představivosti, díky schopnosti vybavení si předchozího vnímání situací (Langmeier, Krejčířová 2006).

Dalším vývojovým obdobím je období dospívání, které se dělí na období pubescence (11-15 let) a adolescence (15-22 let). **Pubescence** se vyznačuje především pohlavním dospíváním (u dívek první menstruace, u chlapců první samovolný výron semene). Dále se vyznačuje obdobím „vzdoru“, dochází též k znatelným psychickým změnám a emoční labilitě, z důvodu příchodu nových pudových tendencí. V období **adolescence** dochází ke změně postavení adolescenta ve společnosti, a to díky přechodu na střední školu. Vývoj motoriky a percepce v tomto období bývá většinou zřetelnější než v předchozích obdobích. To vede k většímu zájmu o sport, četbu, hudbu, popřípadě dochází ke značné snaze o aktivní výtvarnou nebo jinou tvorbu (Langmeier, Krejčířová 2006).

1.4 Zájmová činnost

„Významná složka ovlivňování rozvoje osobnosti a důležitá součást výchovného působení zejména na děti“ (Kolář 2012).

Zájmem je vyjadřován směr, kterým se osobnost chce ubírat, co ji baví a naplňuje. K dané zájmové činnosti ji mohou vést ať už pudy, potřeby nebo také osobní záměr. Směr zájmu též může být nasměrován rodičem nebo učitelem (Kolář 2012). Tyto složky slouží jako motivace k výkonu dané činnosti, která vede k uspokojení potřeb jedince, a též působivá je společná zájmová činnost vykonávaná v kolektivu, ať už dospělých nebo vrstevníků. Důležitá je také nabídka zájmových činností, která je v současné době velmi široká, tudíž by měly být vytvářeny možnosti, aby se dítě k činnostem dostalo. Záleží však na rodinném stavu a zaměření, které jsou většinou rozhodující v tom, zda rodič povede dítě k smysluplnému a rozvíjícímu využití volného času. Dle struktury osobnosti spadají zájmy do **vlastností aktivačně-motivačních** (Hájek 2011).

Mezi funkce zájmových činností lze zařadit funkci výchovnou a vzdělávací, jelikož, jak uvádí Hájek (2011), zájmová činnost *„rozvíjí celou osobnost, působí motivačně i socializačně, podporuje seberealizaci“* (Hájek a kol. 2011, s. 165).

Při zájmových činnostech dochází též k rozvoji tvořivosti, se kterou je spojena kreativita. K tvořivosti dochází v případě, kdy jedinec přijde s novým řešením, ať už problému nebo dané činnosti. Tvořivý jedinec se vyznačuje nejen dobrou pamětí, ale též hledáním nových způsobů dané problematiky (Hájek 2011).

1.4.1 Zájmová činnost jako součást výchovy mimo vyučování

Pávková ve své publikaci popisuje psychologickou a pedagogickou podstatu zájmových činností takto: *„Psychologie sleduje zájem jako individuálně osobnostní jev, pedagogika se zabývá zájmy z hlediska jejich usměrňování a formování v procesu výchovy“* (Pávková 2002, s. 92). Pedagogika se věnuje zájmům jak už v minulosti vzniklým, tak též podporuje rozvoj zájmů nových. Co se týče zájmů nevhodných, ať už pro jednotlivce nebo pro společnost, těm se snaží zamezit.

1.4.2 Zájmové činnosti esteticko-výchovné

Zájmové esteticko-výchovné činnosti napomáhají k tvorbě a formování estetického postoje dětí k přírodě a kulturním hodnotám společnosti. *„Činnosti jsou*

zaměřeny na rozvíjení výtvarného, hudebního, literárního, dramatického a hudebně-pohybového projevu, na kulturu chování a výchovu vkusu, rozvoj tvořivosti“ (Pávková 2002, s. 96).

Při těchto činnostech jsou důležité především tvořivé činnosti, které jsou účinnou motivací a při nichž jsou poznávány nové emocionální zážitky, jež jsou velmi cenné.

1.4.3 Tvořivost

Jak uvádí Podlipský (2017), definovat pojem tvořivost se pokusila spousta autorů, a to jako specifický soubor schopností, v němž se prosazují zejména faktory kognitivní a motivační a zároveň neintelektové znaky osobnosti (Nekonečný 1998 in Podlipský 2017). Nejvíce se tvořivost vyznačuje vytvářením nových, předtím neznámých impulsů a zároveň jedinec nachází zcela nová řešení problémů. (Henckmann, Lotter 1995 in Podlipský 2017). Lze říci, že tvořivost je spojena se značnou citlivostí spojenou se změnami.

Při definici tvořivosti od Fontany (2014) vyvstala otázka, zda se s tvořivostí už rodíme a je to vlastně vzácnost, nebo je možné si tvořivost osvojit, popřípadě se naučit být tvořivý. Jedním z postojů k této problematice je brát tvořivost jako specifický typ myšlení, které se vyznačuje hbitostí, jakou nad daným problémem tvořivý jedinec přemýšlí, a při kterém uvažuje o věci jiným než běžným způsobem, tudíž přináší něco nového. S tvořivostí je úzce spojeno divergentní myšlení, které se vyznačuje schopností „*navrhnout řadu možných řešení daného problému, konkrétně problému, pro nějž neexistuje jen jedno správné řešení*“ (Fontana 2014, s. 132). Je to dané faktem, že umělec mnohdy musí prozkoumat různé možnosti způsobů, jak namalovat obraz, složit píseň, dokončit román, než se dostane k jednomu řešení, které využije.

Metody rozvoje tvořivosti

Hlavsa (1986 in Podlipský 2017) uvádí tři zásady, které činí veškeré kurzy, programy či metody rozvíjející tvořivost osobněji a které je třeba brát v potaz:

- Kreativita nejde rozvíjet běžnými způsoby vyučování.
- Veškeré prostředky rozvíjející tvořivost musí vyvstat z individuality jedince.

- Při rozvoji kreativity hraje velkou roli lektor, učitel, vedoucí, jelikož sám musí mít minimálně osvojené kreativní návyky, které jsou ale v současné době zpochybňovány, a není jisté, jestli by tento jedinec neměl být sám vysoce kreativní.

Metody cvičení tvůrčích dovedností lze dle Livečky (1975 in Podlipský 2017) rozčlenit do třech skupin:

Jednou z nich jsou **metody problémově nezájateho** (indiferentního) **cvičení**, jež se podílí na rozvoji fantazie a myšlení. Jde o výcvik, který probíhá formou hry a má za cíl přeměnit současný přístup účastníků k tvořivé činnosti, zbavit ji pravidelnosti v postupu a šablonovitosti při vypořádávání se s problémy a naučit se brát na vědomí myšlenky a nápady ostatních.

Metoda tzv. „dynamiky skupin“ se týká kolektivní tvořivé činnosti. Obsahem kurzů týkajících se tvůrčí dovednosti v návaznosti na skupinovou dynamiku je prozkoumání vztahů v kolektivu i mezi jednotlivými kolektivy, dále posoudit své dosavadní zkušenosti v rámci skupiny, o postupu rozhodování ve skupině a jeho možného ovlivňování apod.

2 Pedagogika volného času

Zájmové vzdělávání probíhá ve volném čase účastníků, tudíž je na místě popsat, co pedagogika volného času je, čím se zabývá a kde se s ní můžeme setkat. Pedagogika volného času je odvozena od pojmu volný čas, který je v této kapitole popsán spolu s funkcemi výchovy ve volném čase, se kterými je důležité se seznámit, aby bylo jasné, proč je důležité trávit volný čas smysluplně a „bezpečně“.

V této kapitole je též zařazeno zájmové vzdělávání, protože je s pedagogikou volného času spjaté ve smyslu kvalitního využívání volného času, kterému se dostává účastníkům školských zařízení pro zájmové vzdělávání.

2.1 Volný čas

Zprvu by bylo vhodné si vysvětlit, co pojem pedagogika volného času znamená, čeho a vlastně i koho se týká. Vybrala jsem několik autorů, kteří pedagogiku volného času definovali.

Kolář (2012) rozděluje pedagogiku volného času na **výchovu pro volný čas**, kterou popisuje jako přípravu na to, aby děti a mládež využívaly svůj volný čas smysluplně; a na **výchovu ve volném čase**, kam zařazuje činnosti pozitivně formativní pro dítě, jeho zvyky, dovednosti a chování při aktivitách, kterým se děti a mládež věnují v jejich volném čase. Někdy se také užívá pojem „zážitková pedagogika“.

Průcha (2013) uvádí fakt, že pedagogika volného času bývá ve velké části zemí také studijní obor, též zmiňuje nudu ve volném čase, která často způsobuje nežádoucí chování (agrese, užívání návykových látek, vandalismus) u dětí, mládeže, mimo jiné poukazuje na utíkání před volným časem, a tudíž trávení více času v práci (workoholismus).

Pávková a kol. (2011, s. 12) definují tento pojem takto: „*Pedagogika volného času se zabývá pojetím o cíli, obsahem a způsoby výchovného zhodnocování volného času, organizacemi a institucemi, které tyto aktivity uskutečňují nebo pro ně vytvářejí podmínky, a koncepcemi jeho dalšího vývoje propracovanými na základě vývoje společnosti a oboru samotného.*“

Kolářova (2012) definice se od ostatních dvou liší v dvojnásobném rozdělení volného času, dá se však říci, že se shoduje s Pávkovou (2011) v tom, že by volný čas měl být využíván smysluplně a mělo by docházet k výchovnému zhodnocování volného času,

aby pak, jak uvádí Průcha (2013), nedocházelo k nudě ve volném čase, se kterou je spojeno možné nežádoucí chování u mladistvých a dětí.

Pro pochopení pojmu volný čas je dle Pávkové (2001) potřeba od sebe rozlišit oblast povinností a oblast volného času. Do pojmu volný čas je obvykle řazen odpočinek, zábava, rekreace, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání apod. Volný čas můžeme chápat jako dobu, kdy se věnujeme činnostem, které si samy zvolíme, přinášejí nám pocit radosti a uspokojení a jsou zcela dobrovolné. Tudíž je to opak našich povinností, jako je práce apod.

Do volného času dětí není zahrnováno vyučování a aktivity s ním související, povinnosti spojené s chodem domácnosti a rodiny, péče o sebe. Do volného času nespádají ani biologické potřeby člověka – strava, spánek, hygiena a lékařská péče.

Volný čas je úsek po uplynutí **času pracovního** (studium a zaměstnání) a takzvaného **času vázaného** (zahrnuje bio-fyziologické potřeby člověka). Tento úsek, kterým člověk disponuje po splnění jeho potřeb a povinností, umožňuje vykonání sebeurčujících a sebevytvářejících aktivit (Hájek, Hofbauer, Pávková 2011).

Hájek a kol. (2011) uvádí, že v praxi se lze setkat s pojmem **polovolný čas**, kam spadají činnosti, které jsou na pomezí mezi časem povinným a vázaným. Mezi ně patří aktivity, které přináší jak radost, tak zároveň i možný praktický užitek (ruční práce, zahradničení, kutilství).

2.2 Funkce výchovy ve volném čase

Po vymezení pojmu volný čas a pedagogika volného času by bylo vhodné popsat funkce výchovy ve volném čase, proč je vlastně důležité a zároveň přínosné trávit volný čas smysluplně v institucích určených pro výchovu ve volném čase.

Výchova ve volném čase má několik funkcí, lze formulovat funkci **výchovně-vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní**. V určitých typech zařízení pro volný čas se tyto funkce vyskytují v různém měřítku, jelikož záleží na zaměření jednotlivých organizací, zařízení nebo institucí.

V současné době se instituce zabývající se volným časem zaměřují převážně na **funkci výchovně-vzdělávací**, která je pro ně prioritou. Poslání a specifické schopnosti této funkce jsou určeny legislativou, podle které se volnočasová zařízení řídí, aby došlo k naplnění dané funkce. *„Spočívá v záměrném a cílevědomém formování osobnosti vychovávajících jedinců, dosahování reálných cílů pomocí*

promyšleně volených pedagogických prostředků“ (Pávková a kol. 2011, s. 70). Tato funkce zabírá velmi širokou škálu oblastí, na které může působit. Lze rozvíjet všechny části osobnosti – tělesnou, psychickou i sociální, a to podle zaměření dané výchovné organizace. Výchova ve volném čase slouží též k prohlubování, objevování, rozvíjení zájmu, přičemž dochází k uspokojení potřeb. Formou zajímavých aktivit lze děti motivovat ke společensky vhodnému trávení volného času, dále k nabírání nových znalostí a dovedností a k pochopení užitečnosti celoživotního vzdělávání.

Nejméně významnou byla dle Pávkové (2011) určena **funkce zdravotní**, kdy je dobrý zdravotní stav vychovávaných podporován za pomoci různých způsobů, jako je – vhodný režim dne dle individua, vytváření příležitostí pro pohyb na čerstvém vzduchu, vedení ke zdravému životnímu stylu v rámci upevňování zdravých stravovacích zvyků, osvojování si hygienických návyků, dodržování bezpečnosti při práci apod.

Další funkcí výchovy je **funkce sociální**, kterou vykonávají jednotlivá zařízení pro výchovu ve volném čase odlišnými způsoby a v odlišném rozsahu. Tato funkce může být pochopena odlišnými způsoby, nejvíce je však brána jako péče o děti, jejich zabezpečení a dozor, v době po vyučování, kdy je rodič v práci nebo je jinak zaměstnaný. V tomto případě jde pak o sociální funkci školského zařízení, kde pracují s dětmi mladšího školního věku, například školní družina. Ve volném čase se osoby nachází v různých sociálních skupinách, v té volnočasové je spojujícím faktorem zájem, postoje apod. Tudíž se setkáváme s různými lidmi, odlišného věku, z různého sociálního prostředí a dochází tak k rozvoji socializace účastníků, což lze označit jako další pojetí sociální funkce výchovy.

V současnosti se velmi klade důraz na prevenci negativních jevů, které mohou záporně ovlivnit dítě či mladistvého. Tudíž v některých školských zařízeních, které se účastní výchovy ve volném čase, se stává nedílnou součástí neurčitá primární prevence. K tomu slouží různé programy pro školy, přednášky o závislostech, agresii, (kyber) šikaně apod.

2.3 Zájmové vzdělávání

K plnohodnotnému využívání volného času, ať už děti nebo mládeže, slouží takzvaná školská zařízení pro zájmové vzdělávání. Tato střediska poskytují činnosti a aktivity v oblasti našeho vlastního zájmu. Cílem této podkapitoly je vymezení pojmu zájmové vzdělávání, čeho se týká a jaká zařízení do něj spadají.

Dle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je zájmové vzdělávání nenahraditelnou součástí celoživotního procesu učení. *„Zájmové vzdělávání je právně ukotveno v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)“* (MŠMT 2013-2022).

V § 111 tohoto zákona je zájmové vzdělávání vymezeno jako vzdělávání, při kterém účastník naplňuje svůj volný čas, a to v různých zájmových oblastech a činnostech, které nabízí školská zařízení pro zájmové vzdělávání. Mezi školská zařízení se řadí zejména střediska volného času, školní družiny a školní kluby. Střediska volného času spolupracují na různých soutěžích pro talentované děti, žáky a studenty. Též kooperují například se školami, se kterými pořádají různé soutěže a přehlídky pro děti a žáky. Dle školského zákona zájmové vzdělávání zcela napomáhá při plnění vzdělávacích cílů, tudíž je nedílnou součástí při vzdělávání.

Zájmové vzdělávání napomáhá účastníkům při rozvoji jejich osobnosti, slouží též jako relaxace, dochází při něm k uvolnění napětí, které vzniká při zátěži ve škole, taktéž zaručuje duševní hygienu účastníka, má funkci výchovnou, sociální, též preventivní, rozvíjí dovednosti a schopnosti účastníka, z čehož vyplývá, že zájmové vzdělávání neposkytuje stupeň vzdělání, jelikož se jedná spíše o výchovu mimo vyučování (MŠMT 2013-2022).

2.4 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání

Školská zařízení pro zájmové vzdělávání spadají do výchovně vzdělávací soustavy České republiky. Jak už bylo zmiňováno v předchozí kapitole, patří sem **střediska volného času, školní družiny a školní kluby**. *„Školská zařízení pro zájmové vzdělávání zajišťují podle účelu, k němuž byla zřízena, výchovné, vzdělávací, zájmové, popřípadě tematické rekreační akce, zajišťují osvětovou činnost pro žáky, studenty a pedagogické pracovníky, popřípadě i další osoby“* (MŠMT 2013-2022).

Tato zařízení mají rovnocenný přístup ke všem rasám, národnostem, pohlavím, náboženským vyznáním atd. Školská zařízení též vedou k ochraně před rozšiřováním se sociálně patologických jevů mezi dětmi, mladistvými, ale v podstatě se tato osvěta šíří celospolečensky. Ochrany před těmito jevy se jim dostává pomocí smysluplného naplnění jejich volného času. Další významnou funkcí zájmového vzdělávání je nalézání, rozvoj nadání a talentu dětí či mladistvých.

Školská zařízení pro zájmové vzdělávání by se neobešla bez kvalifikovaných pedagogických pracovníků, jimiž jsou vychovatelé, učitelé, pedagogové volného času, kteří jsou zárukou odbornosti a kvality vzdělávání ve sféře volného času.

Hájek (2011) ve své publikaci popsal odlišnosti práce ve školských zařízeních, kde probíhá zájmové vzdělávání, a to od vzdělávacího procesu, ke kterému dochází ve škole. První důležitý poznatek je, že účast ve školských zařízeních je zcela dobrovolná, ve většině případů se dá též určit jako samostatné rozhodnutí dítěte, mladistvého či jakéhokoliv jiného účastníka. Neprobíhají zde žádné přijímací zkoušky a organizace není oprávněna vydat účastníkovi jakéhokoliv osvědčení či vysvědčení. Náplň činnosti a její postup se řídí především reálnou úrovní zájmů účastníků nežli zavazujícími normami, které jsou určeny pro školní vzdělávání. Klade se důraz na individuální přístup a tempo při určitých činnostech. Jelikož je zájmové vzdělávání relativně neohraňované, účastník má zde možnost vyzkoušet si různé metody a taktéž rozmanité formy práce. Prostory, ve kterých k zájmovému vzdělávání dochází, bývají více netradiční a kreativitu rozvíjející než třeba školní třídy.

2.4.1 Střediska volného času

Střediska volného času jsou ve většině případů právními subjekty. Mají dvojitý dělení – **dům dětí a mládeže**, kdy se jedná o zařízení s širší nabídkou zájmových aktivit, a druhým subjektem je **stanice zájmových činností**, která se orientuje pouze na jeden vybraný okruh zájmů. Účastníci navštěvující tato zařízení a čerpající jejich služby jsou děti, žáci, studenti, pedagogové, rodiče s dětmi, ale i další zájemci (Hájek a kol. 2011).

Podle vyhlášky o zájmovém vzdělávání činnost v zájmovém středisku probíhá ve dnech školního vyučování, může však být realizována i ve dnech mimo vyučování, například o prázdninách (Vyhláška č. 74/2005 Sb., § 4, odst. 5).

Hájek (2011) uvádí vyhlášku o zájmovém vzdělávání, kde se nachází jednotlivé formy tohoto vzdělávání:

- **Pravidelná zájmová činnost** je odvozena od pravidelné docházky účastníků přihlášených k jednomu z těchto organizovaných zájmových útvarů: kroužek, soubor, klub, oddíl nebo kurz.
- **Příležitostná zájmová činnost** – jedná se většinou o časově vymezený úsek, tedy akce má jasně daný začátek a konec. Jsou to například akce, které mohou mít své pravidelné konání, nejsou však průběžnými činnostmi, a proto jsou tyto akce označovány jako příležitostné. Do této sekce lze zařadit přehlídky, výlety, exkurze, soutěže, přednášky a divadelní představení nebo také jednotlivé akce konané při příměstských táborech.
- **Táborová činnost** je charakteristická pro její organizovanost, koná se pro děti a mládež, též se typicky koná při prázdninách, většinou těch letních, existují však také jarní tábory, které se uskutečňují při jarních prázdninách. Též je pravidlem, že se tábor koná mimo sídlo střediska volného času, pokud se nejedná o tábor příměstský. Táborová činnost může být zaměřena rekreačně nebo odborně například jako soustředění, které je pak vrcholnou prací zájmového útvaru. Dělí se dle typů na pobytové, putovní, příměstské.
- **Osvětová činnost** může probíhat formou seminářů, školení, přednášek, projektů, které dané středisko volného času poskytuje ostatním subjektům zabývajícím se volným časem, dále však i resortu školství, a to dle svých prostorových a odborných možností.
- **Individuální práce pro vytváření podmínek na rozvoj nadaných dětí, žáků, studentů** má většinou speciální a specializovaný, individuální, odborný nebo skupinový charakter. Jedná se především o akce jako konzultace, soustředění, nabídka spontánních aktivit, individuální práce a řešení tematických úkolů.
- **Otevřené spontánní aktivity** jsou ovlivňovány pedagogy nepřímo. Pedagog je zde spíše jako rádce, dozor nebo účastníky motivuje k činnosti. Nabídka aktivit je užívána účastníky individuálně nebo skupinově, a to podle oblasti jejich zájmu. Spontánní činnost nemá ohraničený začátek nebo konec, ohraničením je pouze provozní doba. Vyšší formou spontánní aktivity je, že si zúčastněný vybere aktivitu, která ho baví, jde mu a může tak docházet k rozvoji jeho talentu. Jedná se o zpřístupnění laboratoří, ateliérů, počítačových pracoven apod.

- **Vzdělávací programy navazující na rámcové vzdělávací programy škol** neboli organizace soutěží a přehlídek vyhlašovaných MŠMT ČR. Zde se jedná o specifickou formu zájmového vzdělávání, kdy je zřizovatel střediska volného času pověřen organizací, propagací, uskutečněním a vyhodnocením postupových soutěží a přehlídek.

2.4.2 Školní družiny

Školní družina se většinou nachází v budově základní školy a slouží tak jejím žákům. Může se však nacházet také mimo budovu školy a sloužit tak pro žáky z jedné nebo více škol. Družina je určena primárně pro žáky prvního stupně, v některých případech ji však mohou navštěvovat i děti druhostupňové, avšak s pádným odůvodněním jako je například žák se speciálními vzdělávacími potřebami. Ve školních družinách se obvykle dodržuje pravidelná docházka. Družina se dělí na oddělení, mezi které je rozděleno až 30 žáků, každý pedagog/oddělení tak má určitý počet žáků. Počet je stanoven tak, aby pedagog zajistil jejich bezpečí.

„Základní formou činnosti ŠD je činnost pravidelná – tj. každodenní pedagogická práce v oddělení s žáky přihlášenými k pravidelné docházce“ (Hájek a kol. 2011, s. 144). V družině se též dělá činnost *příležitostná*, která je nad rámec aktivit, a jsou to například besídky, karneval, sportovní akce apod. Mezi formy patří i *spontánní* aktivity, které jsou realizovány při ranní družině nebo například venku na hřišti, kam si děti odpoledne chodí hrát. Mimo spontánní činnost zde probíhá *odpočinková* činnost, která slouží k relaxaci po náročném dni ve škole nebo k odstranění únavy a psychohygieně. Probíhá zde také většinou pravidelná *organizovaná* činnost, kdy se jedná například o tvořivé, sportovní nebo vzdělávací aktivity. Ve většině případů školní družina též umožňuje dětem vypracovávání domácích úkolů, učení se hrou nebo získávání nových poznatků přímo v praxi, například při procházkách (Hájek 2011).

2.4.3 Školní kluby

Hájek (2011) uvádí, že školní kluby jsou určeny pro žáky druhého stupně základní školy nebo žákům gymnázia, avšak pouze do úrovně deváté třídy. Školní kluby jsou otevřeny každý školní den, popřípadě i o prázdninách. Hlavní náplní klubů jsou zájmové aktivity, převážně v podobě kroužků, příležitostných akcí anebo také

formou spontánních aktivit. Docházka zde může být pravidelná nebo se žák může přihlásit například jen k účasti v zájmovém kroužku.

3 Papír a jeho možnosti využití ve výtvarných aktivitách

Papír má různé podoby, ve kterých se s ním lze setkat, jeho využití je též různorodé. Tato kapitola se zabývá využitím papíru v současném výtvarném umění, kde představím pět umělců, kteří různými způsoby využívají papír ke své tvorbě.

V návaznosti na zájmové činnosti je zde uvedeno též využití papíru ve volnočasových aktivitách, které jsou rozděleny na plošné a prostorové aktivity. Ke každému z těchto rozdělení jsou uvedeny příklady technik práce s papírem, se kterými lze pracovat ve volnočasových aktivitách.

Tato kapitola se zabývá papírem, jeho historií, vznikem a výrobou v současné době. Součástí je i kapitola význam papíru, tedy důvody, díky kterým je papír nedílnou součástí naší kultury.

3.1 Využití papíru v současném výtvarném umění

V této kapitole uvedu vybrané představitele současného výtvarného umění v České republice, kteří se zabývají papírem. Jmenovitě jsou to Ondřej Cibulka, Adriena Šimotová, Michal Pěchouček, Eva Kmentová a Jiří Hynek Kocman. Někteří ze zmíněných jsou uvedeni v souvislosti s praktickou částí práce, kde se nachází jednotlivé metodické listy, které využívají některé ze zde zmiňovaných technik.

Tyto představitele jsem si vybrala z důvodu, že každý ve svém díle využívá papír trochu jinak. Dá se říct, že je to průřez současných umělců v ČR zabývajících se tvorbou z papíru.

3.1.1 Ondřej Cibulka

Je jedním z předních propagátorů origami, což je technika skládání a přehýbání papíru podle návodu a určitých pravidel. V minulosti působil jako jednatel české origami společnosti, v současnosti tam působí jako kurátor a organizátor výstav.

Též provozuje e-shop a portál *origamido.cz*. Origami se věnuje celý život, skládat začal už v dětství a od té doby mu to zůstalo. Na některých složitějších origami skládkách stráví až hodiny.

Pan Cibulka v současné době pracuje ve fyzikálním ústavu akademie věd ČR, kde se zabývá křemíkovými nano krystaly. Při této práci též využívá své záliby v origami, a to například tak, že si vyrábí papírové stojany na vzorky.

Dle jeho slov je origami skládání papíru, ze kterého vznikne něco, v čem někdo může vidět motýla, ale jiný zase veverku, záleží zde hodně na fantazii jedince (Melichar, Candra 2012).

Obrázek 1 Spojené krychle

Zdroj: Origamido

Obrázek 2 Hydra

Zdroj: Origamido

3.1.2 Adriena Šimotová

Na výtvarnou scénu vkročila v druhé polovině padesátých let dvacátého století. Tvorba Adrieny Šimotové je spojena s jejími osudovými událostmi, jako je válka a další tragické události v jejím životě. Tudíž se v její tvorbě můžeme setkat s pocitem ohrožení, ale též s velmi citlivým pohledem na svět.

Ve svém díle využívala papír různými způsoby, a to třeba vlepováním papíru do obrazu. Pracovala s křehkostí a poddajností papíru, který trhala, mačkala nebo modelovala.

Autorka se též zabývala otiskem do papíru, do nichž otiskovala například tělo své nebo svých přátel.

Obrázek 3 Reliéfní objekt – papír

Zdroj: SANQUIS

Ke konci jejího života se dílo stávalo odlehčenějším a též křehčím, tvary se přeměňují, jako by tím autorka chtěla říci „prach jsi a v prach se obrátíš“ (Artlist 2015).

3.1.3 Michal Pěchouček

Je umělec zabývající se převážně fotografií, grafikou a malbou. Jeho tvorbu lze označit za velmi tradiční, i když získává zcela nové a originální formy. Michal Pěchouček odstartoval svou uměleckou kariéru jako grafik a v průběhu let zkoušel i vyšívat nebo malovat obrazy na skla.

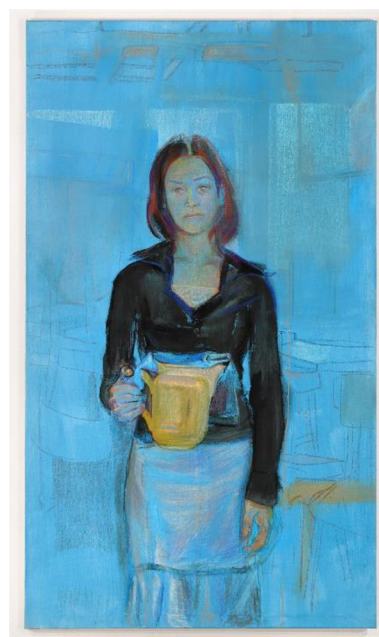
V 90. letech začal pracovat s fotografií, ze které dělal například foto příběhy, které vytvářel i v malované formě.

Kolem roku 2003 vytvořil sérii 28 obrazů, které jako by tvořily příběh běžící na filmovém pásu. K sérii vytvořil i video, ve kterém se sám objevuje (Artlist 2005).

*Obrázek 4 Látka na plátně –
Time for bed*

Zdroj: Artlist

*Obrázek 5 Malba – Znehybněná
vyprávění*

Zdroj: Magnusart

3.1.4 Eva Kmentová

Je známá převážně jako sochařka a kreslířka. Dílo Evy Kmentové je typické figurativní tvorbou, ale též pro experimentování s materiálem. Zabývala se otisky materiálů, kresbou nebo též menšími trojrozměrnými pracemi z papíru. Pracovala s tradičními i netradičními materiály, a to se sádrou nebo betonem.

V pozdějších letech, kdy dlouhodobě bojovala se zánětem jater, pracovala spíše už s papírem, ze kterého vytvářela koláže a papírové objekty, a také začala kreslit.

S její poslední výstavou jí pomáhal manžel Olbram Zoubek, který byl významným českým sochařem (ABART 2008).

Obrázek 6 Koláž z papíru – Bílá kresba

Zdroj: ABART

Obrázek 7 Dřevo, papír – List

Zdroj: ABART

3.1.5 Jiří Hynek Kocman

Je označován za průkopníka paper-artu, tedy se jedná o umělce, který velmi osobitě uchopil papír a spolu s knihou je propagoval jako samostatnou uměleckou disciplínu. Šířil je nejen skrze svou tvorbu, ale též díky založení a řízení Ateliéru papíru a knihy na brněnské FaVU VUT.

Skrze svou tvorbu Kocman odkazuje na fyzické znaky a kvality i autonomii papíru a knihy. Dle Kocmana se nejedná výhradně o nosiče informací.

„Papír i kniha jsou skrze svou materii a způsobem zpracování sami sobě obsahem a poselstvím zároveň“ (Art consulting 2021).

Obrázek 8 Recyklace knih – Paper-Re-Making Book

Zdroj: Artlist

3.2 Využití papíru ve volnočasových aktivitách

Ve volnočasových aktivitách lze papír využít pomocí různých technik, avšak lze pracovat i s různými druhy a velikostmi papíru. Aktivity jsou rozděleny na plošné a prostorové, ke každé jsou též uvedeny příklady technik. K některým technikám jsou v praktické části navrženy metodické listy, které jsou ověřeny v praxi a též popsány a zhodnoceny v praktické části bakalářské práce.

3.2.1 Plošné aktivity

Do plošné tvorby se řadí kresebné, malebné a grafické činnosti. Při těchto aktivitách dochází k osvojování si vyjadřovacích prostředků, jako jsou linie, barva, plocha a tvar.

Příklady plošných aktivit: **kresba** je dle Roeselové (1996) nejvíce přirozenou formou výtvarného vyjadřování, se kterým se jedinec setkává už od dětství, ve kterém se projevuje ve třech podobách – kresba z představy, kresba dle skutečnosti a kresba návrhová. Obecně je kresba tužkou nazývána kresbou suchou stopou, a to proto, že tužka po sobě nechává stopy pigmentu tuhy. Tužka je pro dítě jako prodloužená ruka, proto je pro něj kresba nejvíce přirozená. Tato technika má různé způsoby využití, jako třeba lineární kresba tužkou, při které se využívá měkká a tvrdší tuha, nebo dále stínovaná kresba, které se docílí pomocí různých tlaků na hrot nebo různou

tvrdostí tužky. **Malba** u dětí je brána jako vyjadřování emoce, vztahů. Též se dá říci, že skrze barvy, se kterými dítě/jedinec pracuje pomocí štětců nebo třeba vlastních rukou, dochází k neverbální komunikaci. **Grafika** je charakteristická pro rozmnožování výtvarné práce, a to využitím technik tisku z výšky, z hloubky nebo plochy. Též může být spojována s netradičními postupy a náměty. Při využívání grafiky ve výtvarné výchově je u dětí rozvíjeno grafické, ale obecně se dá říci výtvarné myšlení. Aby k tomu ale došlo, musí se nejdříve seznámit s principy tisku a grafickými postupy.

TECHNIKY MALBY

Malba temperou

Dle Roeselové (1996) je malba temperou velmi důležitou technikou ve výtvarné výchově. Temperové barvy dávají bezmeznou možnost k míchání barev. S temperovými barvami se ve většině případů pracuje pomocí různých druhů, velikostí a tvrdostí štětců, lze však pracovat i třeba se špachtlí. Temperou lze malovat na plátno, čtvrtku, ale i třeba na karton.

Temperu lze využít k vyjadřování řeči barev, kterou současně dítě při malbě poznává. Otevírá se též prostor ke kombinaci malby s jinými malířskými postupy, jako je kresba, modelování nebo otiskování předmětů.

GRAFICKÉ TECHNIKY

Hry s otisky

Při hrách s otisky se dítě seznamuje s podstatou tisku a rozvíjí výtvarnou představivost a tvořivost. Otisky materiálů, přírodnin a malých předmětů jsou odlišné svým tvarem, velikostí a strukturou. Dítě tyto materiály sbírá, pozoruje, porovnává a posléze s nimi pracuje. Další možností je též výroba vlastních tiskátek, například z korku, brambor, nebo houbičky, které pak děti tisknou a vzniká tak dekorativní plocha. Otisky materiálů lze doplnit o kresbu, malbu nebo grafickou techniku, což může přispět k zvýraznění otisků (Roeselová 1996).

Koláž

Koláž je typická pro kombinování různých druhů papírů, které mají odlišné vlastnosti, jako povrch, barvu, tvárnost, průsvitnost. Též se mohou využívat materiály, jako jsou třeba noviny, výstřížky z časopisů, jízdenky, účtenky. S těmito materiály je možné různě zacházet, a to pomocí stříhání, trhání, mačkání apod. Koláž lze kombinovat s kresbou, písmeny nebo textem, v koláži se dá také zaměřit na kompozici (Roeselová 1996).

JINÉ PLOŠNÉ TECHNIKY

Muchláž

Podstatou této techniky je mačkání papíru, který je posléze rozbalen a namočen do roztoku barvy nebo tuše. Další možností je natřít roztok na papír štětcem.

Po vyschnutí se na papíře objeví praskliny, které tvoří texturu, se kterou se dále pracuje. Lze ji využít na koláž nebo v ní hledat různé asociace (struktury, tvory, předměty), které v muchláži objevíme (Roeselová 1996).

Tkaní z papíru

Tkaní z papíru se dá využít ve více směrech, jelikož lze tkát různé druhy a vzory papíru, proto mají spoustu obměn. Tato technika umožňuje vytvářet různé motivy a není tak náročná, tudíž je vhodná pro práci s dětmi. Na tkaní papíru se dá využít papír ručně vyrobený, ale stejně tak se dá pracovat s papírem balicím, který je však už trochu náročnější (Brodeková, Brownová 2011).

3.2.2 Prostorové aktivity

Prostorová tvorba „*se zabývá výtvarným přepisem představ nebo vyjádřením skutečnosti*“ (Roeselová 1996). Prostorové vyjadřování jako takové je velmi významné a zároveň přínosné v mnoha ohledech. Pomáhá rozvíjet hmatový prožitek, vztah k prostoru, povrchu i k samotnému materiálu.

Příklady prostorových aktivit: **modelování** z hlíny, modelíny formou figur, soch, různých plastik, abstraktních představ apod. **Tvarování** různých tvárných materiálů, formování a deformování, spojování materiálů. **Konstruování prostorových kompozic** formou práce s přírodninami (využití jejich plastičnosti), souběžné tvarování a konstruování (Roeselová 1996).

MODELOVÁNÍ a TVAROVÁNÍ

Modelování z papírové drti

Formování papírové drti je další možností práce s papírem. Cílem této techniky je udělat si papírovou drť, na kterou se skvěle hodí skartovaný papír, postačí však papír obyčejný nebo třeba noviny. Po smíchání drti s papírem vzniká dobře tvarovatelná hmota, která se může dát do forem, vytvarovat na šablonu, přilepit na připravený podklad, též je možné drť vytvarovat bez jakékoliv formy (Brodeková, Brownová 2011).

Kašírování

Kašírování je vcelku levná a nenáročná technika, díky které lze vyrobit prostorové objekty, sochy nebo dekorace. Tato technika spočívá ve vrstvení kusů papíru, které se spojují (tapetovým) lepidlem, a to na různé podklady. Kašírovat se dá i formou spojení natrhaného papíru a lepidla v kaši, která se bude vrstvit, tvarovat na určitý předmět, podklad.

Kašírovat lze lahve, balonky, talíře (opatřené igelitem), krabice apod. Speciální materiál a vybavení tedy není potřeba. Použít se dají zbytky papíru, noviny, toaletní papír, krabice od vajec atd. (Podzemná 2016).

SKLÁDÁNÍ

Origami

Dle Brodekové a Brownové (2011) je origami nejznámější tvořivá metoda s papírem, jelikož se s ním většina lidí alespoň nějakým způsobem setkala v dětství. Skládání origami má tvrdá pravidla. Mezi pravidla patří nepoužívat lepidlo, nůžky nebo jakkoliv zdobit papír, papír se může pouze skládat. K preciznímu přehýbání papíru lze využívat ohýbačku papíru. Při skládání origami se používá čtvercový papír, který je z každé strany jinak barevný. Ten je však těžko k sehnání, tudíž se může používat papír dopisní, do tiskáren nebo papír balicí. Origami pravděpodobně pochází z Japonska, kde je využívali pro symbolické nebo obřadní účely.

KONSTRUOVÁNÍ

Prostorové hry s papírovými objekty

Papírové krabičky mají různé podoby, ať už velikostí, barevností, tvarem nebo také povrchem. Jsou tedy vhodné na různé prostorové hry, a tudíž na konstruování, které podporuje rozvoj prostorového citění a přemýšlením nad kompozicí. Z krabiček lze také vyrábět plošné kompozice. Prostorové hry s krabičkami jsou vhodné pro děti mladšího školního věku až po pubescenty. Materiál na výrobu jde dobře sehnat (nutno ho však nějakou dobu sbírat) a dá se využít různými způsoby.

3.3 Papír a jeho význam

3.3.1 Historie papíru

Předchůdcem papíru byla zprvu hliněná destička, na které se psalo klínovým písmem. Nevýhodou těchto destiček byla jejich váha, protože se s nimi špatně manipulovalo a materiál byl křehký, takže hrozilo poškození. Též se využívaly materiály jako kámen, zvířecí kosti a kůže nebo lněné plátno, jejich užívání však bylo omezené z různých důvodů. Postup vpřed však nastal při vynalezení papyru a pergamenu. Papyrus vytvořený starými Egypťany byl ze slabé a lehké hmoty, na kterou se dalo posléze psát a malovat. Pergamen se vyráběl z kůží mláďat, jednalo se převážně o domácí zvířata jako kozy, ovce nebo telata. Jemnost pergamenu záležela na mládí zvířete, čím mladší zvíře bylo, tím byl pergamen jemnější.

I přesto, že vznikl papyrus a pergamen, ve staré Číně se zabývali výrobou papíru. Ten vyráběli tak, že vytvořili kaši, která měla vláknitou a vodnatou strukturu. Tuto směs pak za pomoci síta zbavili vody, vysušili a list papíru byl na světě. S tímto nápadem přišel nejspíše roku 105 n. l. Číňan Cchaj Lun. O způsobu výroby se dochovala zpráva, která zní takto: „...získával papír roztloukáním rybářských sítí a hadrů. Později používal rostlinných vláken, pokud byla dostatečně pružná v tahu. Suroviny nejprve důkladně povařil a pak roztloukal na kaši. Tu potom rozmíchal ve vodě a rozprostíral na síťový rámeček nebo na košíkovinu. Když se vytvořilo tenké tkanivo, vylisoval je pod těžkým závažím“ (Šalda 1962, s. 15).

Velkým zlomem v historii papíru bylo též vynalezení knihtisku kolem roku 1440. Za vynálezce je považován Johannes G. Gutenberg.

Papír se začal vyvážet do různých zemí, stal se tedy obchodním prvkem. V Českých zemích došlo k výstavbě první papírny nejspíše roku 1370 v Chebu za vlády Karla IV. Avšak zcela potvrzený je rok 1499, kdy vznikla papírna ve Zbraslavi (Šalda 1962, s. 17).

Mezi současné významné papírny u nás lze zařadit papírny Větrní, papírny Štětí nebo ruční papírnu Velké Losiny. Za zmínku též stojí ruční papírna Papyrea, která se nachází ve Zdislavě, nedaleko Liberce.

Mondi Štětí je význačným mezinárodním výrobcem papíru a obalových materiálů. Jejich papírové výrobky slouží milionům lidí, ať už v zaměstnání nebo v jejich volném čase.

Papír se zde vyrábí s ohledem na přírodu, papír recyklují a berou zřetel i na Labe, do kterého zpátky vypouští netoxickou vodu. Využívají tradičních technik, které zdokonalují za pomoci nejmodernějších strojů (Mondi 2020).

Papyrea je rodinná ruční papírna, která kromě tradiční výroby papíru též pořádá víkendové kurzy, tvořivé dílničky, přednášky apod. (Ruční papírna 2022).

Jihočeské papírny Větrní se nachází v Českém Krumlově. Co se týče historie, továrna stojí od roku 1867. V roce 1911 tu byl postaven první stroj na výrobu novinového papíru. V té době to byl největší a nejmodernější stroj na celém světě.

V současné době papírna zaměstnává 200 zaměstnanců a ročně vyrobí cca 36 000 tun papíru různých podob a využití. Jsou to třeba bariérové (nepromastitelné), balicí papíry nebo papíry pro potravinové řetězce či řetězce rychlého občerstvení. Papírové produkty papírna Větrní vyrábí z primárních nebo recyklovaných vláken (JIP 2022).

3.3.2 Význam papíru

Význam papíru spočívá v tom, že díky papíru, písmu a následnému vynalezení tisku se mohly dochovat informace o kulturách a jazycích z dávných dob a přenášet se tak z generace na generaci. Papír sehrál svou velkou roli v kulturním rozvoji lidstva, v šíření revolučních myšlenek nebo v politickém osvobození lidu.

V dobách starověku, středověku a v převážné části novověku neměl běžný občan šanci koupit si knihu, jelikož byly opravdu drahé (směňovaly se například za statky) a jejich ruční napsání trvalo až několik let. Proto byli lidé negramotní, tudíž

neuměli psát ani číst. Až s výrobou levného papíru a knihtisku se začaly knihy rozšiřovat mezi větší množství lidí. Papír, zpracovaný jako kniha, nám tedy umožnil zachovat souhrn všech znalostí lidstva.

V dnešní době si člověk bez papíru už nedokáže představit svůj život, jelikož papír nám neslouží pouze pro zachycování našich myšlenek nebo k výtvarnému využití, ale též slouží jako technický produkt, se kterým se setkáváme v podobě obalových papírů, papírových motouzů atp. (Šalda 1962).

Praktická část

Praktická část práce se zabývá popisem souboru aktivit, které jsou rozepsané v jednotlivých metodických listech, a následnou realizací některých z aktivit. Ověřována je pouze část tvořivých činností z papíru. Druhou část aktivit jsem zrealizovala alespoň sama, abych ověřila vhodnost aktivit. Techniky jsou navrženy tak, aby splňovaly různorodost a účastníci si vyzkoušeli odlišné využití papíru při tvořivých aktivitách.

Součástí je popis cílové skupiny, se kterou jsem tvořivé aktivity ověřovala. Jedná se o účastníky zájmové skupiny ve věku od 10 do 20 let. Reflexi aktivit jsem s účastníky dělala formou diskuse po dokončení tvořivých aktivit. Zpětná vazba účastníků je doplněna o reflexi od mých dvou kolegyň, které byly přítomny u většiny aktivit.

Nechybí ani zhodnocení praktické části, kde je popsáno, zda všechno proběhlo dle očekávání, či nikoliv, co bych příště udělala jinak apod. Součástí je i paterno doporučení do praxe pro další volnočasové pedagogy. V závěru práce se nachází přílohy, ve kterých lze najít fotografie pořízené v průběhu ověřování tvořivých aktivit z papíru v praxi.

4 Tabulka metodických listů

Zastřešující téma: ŽIVOT KOLEM MĚ

Tabulka 1 Tabulka metodických listů

Metodický list číslo	Námět	Technika
1	VICHŘICE	Malba za pomoci muchlaného papíru
2	ROZKVELLÁ LOUKA	Hra s otisky koláže pomocí temperových barev
3	ŽABKIÁDA	Origami
4	PODOBY VODY	Kaširování – reliéf na ploše
5	PODMOŘSKÝ SVĚT	Modelování z papírové drti
6	POSVÁTNÝ STROM	Prostorová hra s papírovými objekty
7	P(R)OPLETENÉ SRDCE	Tkaní z papíru
8	MAPA PŘEDSTAVIVOSTI	Muchláž

5 Metodické listy

Metodické listy jsou navrženy tak, aby bylo využito různých technik využívající papír. Některé z aktivit jsou propojeny s teoretickou částí a kapitolou využití papíru v současném výtvarném umění. Je to například skládání origami (O. Cibulka), papírové objekty (E. Kmentová), otisky materiálu (E. Kmentová) a malba (M. Pěchouček).

Tato část práce obsahuje osm metodických listů, z nichž čtyři jsou ověřeny v praxi. Aktivity jsou navrhovány pro zájmové skupiny ve věku 10–20 let. Aktivity lze uplatnit i při výtvarné výchově na základní škole.

Výtvarné aktivity jsou mnou navrženy a vymyšleny. U některých aktivit jsem se však částečně inspirovala. V každém metodickém listu je uveden vztah k výtvarné kultuře, kde je zmíněno, čím je aktivita inspirována.

Tabulka 2 Metodický list č. 1

Námět	VICHŘICE
Časová dotace	25 minut
Cíl	Odpoutat se od obvyklého řízeného malování. Využít papír jako prostředek k malbě.
Technika	Malba pomocí muchlaného papíru
Vztah k výtvarné kultuře	Technika malby temperou inspirována Roeselovou (1996). Kombinace materiálů v malbě – Michal Pěchouček.
Pomůcky	Čtvrťka A3, temperové barvy, papíry na muchlání, ochranné pomůcky.
Zadání	<i>„Dnes si vyzkoušíme novou techniku malování, při které však nebudeme potřebovat štětec. Napadá vás, čím bychom tedy mohli malovat? (Účastníci odpoví.) Budeme malovat zmuchlaným papírem. Tématem naší práce bude vichřice. Je zcela na vás, jak ji pojmete nebo jaké barvy použijete. Tak hurá do toho!“</i>
Postup	<ul style="list-style-type: none"> • Připravíme si čtvrťku velikosti A3 a temperové barvy. • Pracovní plochu je potřeba opatřit ochranným ubrusem nebo novinami. Účastníci by též měli mít oblečení, u kterého nebude vadit, když se ušpiní. • Rozdáme obyčejný papír, který si každý zmuchlá dle potřeby. Míra zmuchlání papíru nám bude určovat tloušťku a celkovou strukturu našeho „papírového štětce“. • Při této aktivitě hodně záleží na představivosti a kreativité jedince. Každý může vichřici vyobrazit jinak a různými barvami. • Tato aktivita má vcelku abstraktní formu vyjádření – účastníkům necháme volnou ruku. • Barvu nanášíme přímo na papír a poté roztíráme papírem.

	<ul style="list-style-type: none"> • Hotové obrázky okomentujeme, vysvětlíme, proč zvolili danou barvu nebo jak samotnou vichřici vnímají.
Otázky k reflexi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Potřeboval/a bys konkrétnější zadání k porozumění aktivity? 2. Srovnej malbu štětcem a malbu zmuchlaným papírem, s čím se ti pracovalo lépe? 3. Maloval/a bys příště raději štětcem, nebo zmuchlaným papírem?

Tabulka 3 Metodický list č. 2

Námět	ROZKVETLÁ LOUKA
Časová dotace	50 minut
Cíl	Osvojení si tisku (pomocí papírové matrice). Využití papíru jako papírového tiskátka. Kombinace různých struktur papíru.
Technika	Hra s otisky koláže pomocí temperových barev
Vztah k výtvarné kultuře	Hra s otisky inspirována Roeselovou (1996).
Pomůcky	Čtvrťka A4, tempery, paleta/mističky, štětce, vlnitá lepenka, tvrdý papír bez struktury, lepidlo, popřípadě váleček, ochranné pomůcky.
Zadání	<i>„Víte, co je teď za roční období? (Účastníci odpoví). Ano, je jaro, tudíž všechno začíná pučet a kvést, příroda kolem nás se začíná zelenat... a my se touto jarní krajinou necháme inspirovat a vytvoříme si pomocí hry s otisky koláže a pomocí temperových barev rozkvetlou louku.“</i>
Postup	<ul style="list-style-type: none"> • Nejprve je zapotřebí obstarat si vlnitou lepenku nebo tapetu s hrubou strukturou, postačí i tvrdší papír. • Hra s otisky bude formou „náhodného“ rozprostření otisků květů, rostlin, živočichů, se kterými se můžeme setkat na louce. • Kolážové matrice budeme tiskát na čtvrťku velikosti A4. Toto rozprostření nechá vzniknout louku plnou rostlin, která je neuspořádaně uspořádaná. • Připravíme si na paletu nebo do mističek temperové barvy dle libosti. Můžeme zachovat barevnost daných rostlin nebo zvolit barvy zcela jiné. • Důležité též je, abychom plochu, na které budeme pracovat, zabezpečili papírem, igelitem, podložkou... Tím zabráníme umazání pracovní plochy a též zde můžeme odkládat použité matrice.

	<ul style="list-style-type: none"> • Nejprve si vytvoříme šablony květin, listů apod. vytvořených z vlnité lepenky, na kterou můžeme nalepit kousky nastříhaného papíru. • Například vystříhneme kolečko z vlnité lepenky, na které nalepíme jednotlivé listy květu, a nesmíme zapomenout ani na střed květiny. Papír pro tento postup může být bez struktury, tudíž při tiskání vznikne zajímavý efekt. • Vzniknou nám tzv. matrice („razítka“ sloužící k rozmnožování motivů), které budeme tiskát na čtvrtku. • Poté už se můžeme vrhnout na samotné otiskávání matic na čtvrtku. • Matici lze natřít barvou pomocí štětce nebo například pěnovým válečkem na malování. • Tento postup můžeme opakovat vícekrát a pracovat tak s různými barvami. • Otisky by nám měly zaplnit tak $\frac{3}{4}$, až celou plochu, mohou se též překrývat. • <i>Pro zajímavost výsledného obrázku můžeme použít matrice nalepit do samotného obrázku, tudíž nám vznikne koláž.</i>
<p>Otázky k reflexi</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inspiroval/a ses při tvoření louky skutečností, nebo sis ji vymyslel podle svého? 2. Setkal/a ses někdy s touto technikou? (alespoň s tiskáním razítek na papír?) 3. Zhodnoť aktivitu pomocí smajlíků vyjadřující spokojenost se svým dílem. Tvoje hodnocení vysvětli.

Tabulka 4 Metodický list č. 3

Námět	ŽABKIÁDA
Časová dotace	30 minut
Cíl	Seznámit se s technikou skládání origami. Práce s papírem (naučit se papír skládat, vrstvit, překládat od sebe, k sobě...) Naučit se postupovat podle návodu a být přesný.
Technika	Skládání origami
Vztah k výtvarné kultuře	Technika inspirovaná českým origamistou Ondřejem Cibulkou.
Pomůcky	Barevné papíry, nůžky, návod.
Zadání	<i>„Už jste někdy slyšeli o origami? (Účastníci odpoví). My si jedno takové dnes poskládáme. A abychom pouze neskládali papírové žabky, na konci si s nimi uděláme závod o nejdelší skok.“</i>
Postup	<ul style="list-style-type: none"> • Jako první je vhodné si připravit barevné papíry, ze kterých je potřeba si udělat čtverec (pouze u tohoto kroku lze použít nůžky k odstřížení přebytečné části papíru). • Nyní se s tímto čtvercem papíru bude pracovat. • Lze použít připravený návod, který slouží jako vizuální opora. Nemusí však být. • Podrobný návod lze najít v přílohách, strana 77. • TIPY: • I přes to, že je origami čistě o skládání papíru, lze žabkám domalovat oči, skvrny... • S hotovými žabkami si mohou účastníci dát závod o nejdelší skok.
Otázky k reflexi	<p>1. Máš zkušenost se skládáním origami? Pokud ano, kde ses s ním setkal/a?</p> <p>2. Pochval žabku, která tě něčím zaujala, řekni, čím a proč?</p>

	3. Znáš nějaké informace o origami? (Odkud pochází, pravidla, k čemu bylo dříve využíváno.)
--	---

Tabulka 5 Metodický list č. 4

Námět	PODOBY VODY
Časová dotace	45 minut
Cíl	Vytvořit si pomocí kašírování reliéfní dílo. Použít drť k výtvarnému vyjádření podob vody. Seznámit se s dalším využitím papíru.
Technika	Kašírování – reliéf na ploše
Vztah k výtvarné kultuře	Inspirováno Podzemnou (2016) a její kašírovací technikou.
Pomůcky	Čtvrťka/karton A3, papírové ubrousky/toaletní papír, tekuté lepidlo, voda, miska na hmotu, tužka, temperové barvy, štětce, ochranné pomůcky.
Zadání	<i>„Jak už jistě víte, s vodou se můžeme setkat v různých podobách. A my se pokusíme tyto různé formy vody přenést na papír pomocí techniky kašírování.“</i>
Postup	<ul style="list-style-type: none"> • Nejdříve uděláme diskusi na téma podoby vody, v jaké podobě se voda na zemi nachází a určíme si tři skupenství vody. Tímto si účastníci zopakují, v jakých podobách se tedy s vodou setkáváme, a následuje navrhnout si těchto podob na podklad. • Příklady vodních forem: vlny, mraky, déšť, kapky, vločka, rampouch... • Čtvrťku velikosti A3 nebo jiný tvrdší podklad je vhodné si rozdělit na 2 části, do každé této části přijdou jednotlivé formy vody. • Po předkreslení si požadovaných tvarů na podklad začneme s kašírováním. • Kašírovat lze například sochy, předměty, ale též je možné vytvářet reliéfy na ploše, jimiž se budeme zabývat my.

	<ul style="list-style-type: none"> • Budeme pracovat s papírovými ubrousky nebo toaletním papírem, které si roztrháme na kousky a smícháme s roztokem lepidla a vody. (Poměr lepidla a vody 2:4.) • Vznikne nám hmota, ze které by neměla kapat voda. Nesmí být však úplně suchá. • Tuto hmotu můžeme použít rovnou nebo ji lze obarvit temperovou barvou. (Obarvit hmotu hned je lepší, jelikož pak se čeká až 2 dny, než reliéf uschne.) • Směs lze tvarovat na papír pomocí rukou, které lze snadno umýt, nebo se dá použít třeba lžička, se kterou může být tvarování trochu náročnější. • Se směsí se nemusí pracovat nijak rychle, jelikož voda brání tomu, aby lepidlo ve směsi ztuhlo. • Pokud směs v průběhu tvoření dojde, není problém přidělat novou. Množství směsi záleží na počtu účastníků, velikosti obrázku apod. • Dílo dáme zaschnout. Je možné, že se nám podklad zvlí, lze ho však částečně narovnat zatížením knihami. • Zaschlý reliéf můžeme namalovat temperami, pokud jsme směs na kašírování neobarvili předem. • Výtvar necháme schnout klidně 2 dny. • TIP: jelikož je papír mokrá, po uschnutí se zkroučí, proto je lepší zatížit knížkami, pod které je potřeba dát igelit.
Otázky k reflexi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vyber práci, která tě něčím zaujala (měla nejvíce prvků, byla hodně reliéfní...). 2. Čím pro tebe byla zajímavá práce s papírovou drtí? 3. Co ses naučil/a nového o papíru? (tvárnost, struktura...)

Tabulka 6 Metodický list č. 5

Námět	PODMOŘSKÝ SVĚT
Časová dotace	Aktivitu je vhodné rozložit do dvou dnů kvůli schnutí papírové drti, která usychá dle tloušťky hmoty. (den předem si namočit papír) 1. den – 90 minut 2. den – 45 minut
Cíle	Seznámit dítě s technikou tvoření z papírové drti. Vyjádřit výtvarnou formou život v moři.
Technika	Modelování z papírové drti
Vztah k výtvarné kultuře	Tato technika je inspirována Brodekovou, Brownovou (2011) a jejich tvořením z papírové drti. Eva Kmentová tvořící papírové sochy.
Pomůcky	Papír (noviny, skartovaný papír...), tekuté lepidlo (Herkules), barva (potravinářská nebo tempera), formičky na drť (nejlépe silikonové), čtvrtka/kartón, pastelky nebo tempery, štětec, čtvrtka/karton a ochranné pomůcky.
Zadání	<i>„Viděli jste pohádku „Hledá se Nemo?“, pokud ano, dokážete si představit podmořský svět, ve kterém všechna vodní zvířata žila? Vodní svět je pestrobarevný a nachází se v něm spousta rostlin, korálů, ale i živočichů. Pojďme si společně takový podmořský svět vytvořit.“</i>
Postup	1/2 lekce <ul style="list-style-type: none"> • Předběžně si rozvrhnout plochu, promyslet si to, co budu vyrábět z drti, a jakým způsobem (za pomoci formiček, ručně...). • Jako první je třeba vytvořit papírovou drť z papírů, novin, skartovaných papírů... • Drť je třeba si připravit den předem, aby se papír zcela namočil a snáz se z něj tvořila drť (tu lze rozmixovat v mixéru). • Drť se může nechat v přirozené barvě nebo se dá obarvit barvivem dle požadovaného barevného

	<p>výsledku. Barvit se dá formou: přidání barviva do drti nebo nabarvení hotového výrobku.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Drť se musí smíchat s lepidlem, aby po zaschnutí držela požadovaný tvar. • Dalším krokem je naplnění (silikonových) forem papírovou směsí. Formy s podmořskou tematikou, jako jsou podmořští živočichové, korály apod. – Ize si však vyrobit požadovaný tvar z papírové drti i ručně. (Drť ale nesmí být příliš tekutá, aby se dala tvarovat!) • Po vymodelování/naplnění formičky je třeba drť nechat ztuhnout. Doba schnutí závisí na tloušťce a výšce výrobku. Tudíž je lepší si aktivitu rozložit na 2 lekce. • Na připraveném papíru A3 vytvoříme mořské dno dle naší libosti, za pomoci kresby pastelkami nebo malbou temperami. Rozvrhneme si, kam umístíme zaschlé výtvary z drti. <p>2/2 lekce</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suchý výtvar můžeme vyloupnout z formy. • Výrobky z drti nalepíme do obrázku za pomoci tekutého lepidla, a pokud jsme neobarvili drť při přípravě, namalujeme pomocí temperey.
Otázky k reflexi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Porovnejte práce mezi sebou a určete, komu se nejlépe podařilo vystihnout podmořské dno. 2. Kdo naopak nejvíce odkročil od zadání? 3. Co tě nejvíce zaujalo na této technice – práci s papírovou drtí?

Tabulka 7 Metodický list č. 6

Námět	POSVÁTNÝ STROM
Časová dotace	45 minut
Cíl	Vyzkoušet si práci s papírem v prostoru. Vytvořit objekt z papírových ruliček.
Technika	Prostorová hra s papírovými objekty
Vztah k výtvarné kultuře	Inspirováno prostorovými aktivitami od Roeselové (1996).
Pomůcky	Papírové ruličky, tekuté/tyčinkové lepidlo, kolíčky, nůžky, štětce, temperové barvy, ochranné pomůcky.
Zadání	<i>„Určitě znáte nějakou pohádku nebo film, ve které byl posvátný strom (např. Avatar – strom duší). A my si dnes jeden takový vyrobíme z papírových ruliček.“</i>
Postup	<ul style="list-style-type: none"> • Než se tuto aktivitu rozhodneme realizovat, je vhodné si nasbírat větší množství ruliček od toaletního papíru. • Ruličky můžeme nechat v přirozené barvě nebo si je můžeme už předem natřít požadovanou barvou. Lze natřít až hotový výrobek, což ale může být pracnější. • Pokud se rozhodneme barvit, použijeme temperové barvy, které lze rozmíchat s trochou vody. • Pozor ale na to, abychom ruličky nerozmočili! • Ještě před nabarvením ruličky rozstříháme na kroužky o velikosti cca 1 cm. • Na strom vysoký cca 30 cm bylo využito asi 10 ruliček, tudíž množství závisí na počtu účastníků a na velikosti stromu. • 4 ruličky si necháme na kmen a podklad (který ale není nutný) a zbytek rozstříháme na kroužky, které poté rozstříhneme a vzniknou tak proužky. • Proužky začneme lepit tak, aby tvořily efekt koruny stromu. • Kmen stromu vyrobíme z celých ruliček.

	<ul style="list-style-type: none"> • První ruličku můžeme vespod rozstříhnout, tak, abychom ji mohli připevnit k podkladu. • Druhou ruličku celou rozstříhneme po délce, srolujeme a vložíme do ruličky první. To samé uděláme se třetí částí kmenu, na ten však použijeme pouze 1/3 ruličky. • Tvar stromu záleží čistě na naší představivosti. • Ze stromu lze vytvořit vrbu nebo strom dle naší fantazie. • Ke stavbě bychom měli využít pouze papírových ruliček. • Ruličky se k sobě lepí pomocí tekutého lepidla, které však chvíli schne, takže pro rychlejší schnutí lze použít lepidlo tyčinkové. • Hotový strom můžeme nalepit na „podstavec“, aby lépe stál. • TIP: jelikož pracujeme v prostoru, lze využít kolíčků, aby ruličky nebo jejich části důkladně přišchly k sobě.
Otázky k reflexi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tvořil/a jsi podle konkrétního stromu, který znáš, nebo sis ho vymyslel/a? 2. Svůj strom pojmenuj a představ ho ostatním. 3. Udělal/a bys na své práci příště něco jinak?

Tabulka 8 Metodický list č. 7

Námět	P(R)OPLETENÉ SRDCE
Časová dotace	45 minut
Cíl	Procvičení přesnosti a práce s nůžkami. Využití papíru ke tkaní motivu.
Technika	Tkaní z papíru
Vztah k výtvarné kultuře	Tkaní inspirováno Brodekovou a Brownovou (2011).
Pomůcky	Barevné papíry, podkladový černý papír A4, nůžky/odlamovací nůž, tyčinkové lepidlo, bílá pastelka, pravítko.
Zadání	<i>„Srdce jako takové není vůbec jednoduchý orgán. Je propojeno s tepnami, žilami a vlastně celým naším tělem. My si jedno takové p(r)opletené srdce vytvoříme pomocí techniky tkaní z papíru.“</i>
Postup	<ul style="list-style-type: none"> • Je více způsobů tkaní z papíru, v této aktivitě se seznámíme s proplétáním rozřezaného/rozstříhaného papíru. • Na připravený černý papír si načrtne srdce. Nejlépe tak, aby zakrývalo co největší plochu papíru. • Poté si vezmeme pravítko, bílou pastelku a narýsujeme čáry svisle dolů. • Mezery mezi čárami by měly být cca 0,5-1 cm od sebe. Záleží, jak moc hustě chceme mít srdce propletené. • Tyto čáry poté prořezeme odlamovacím nožem nebo prostříhneme nůžkami. • Tímto prořezaným srdcem pak budeme protahovat proužky barevného papíru. • Nejlepší je zvolit více barev, aby pletením vznikl nějaký vzor.

	<ul style="list-style-type: none"> • Proužky by měly být stejně široké jako prořezané mezery v srdci (0,5-1 cm). • Při tkaní dáváme pozor, aby se nám papír nepřetrhl.
Otázky k reflexi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Setkal/a ses někdy s tkaním obecně? (Pletením nebo alespoň šitím.) 2. Jak moc pro tebe byla náročná práce s nůžkami? 3. Jak bys zhodnotil/a tuto techniku, kdybys ji měl/a oznámkovat jako ve škole?

Tabulka 9 Metodický list č. 8

Námět	MAPA PŘEDSTAVIVOSTI
Časová dotace	40 minut
Cíl	Podpora imaginace u dítěte.
Technika	Muchláž
Vztah k výtvarné kultuře	Technika mačkání papíru dle Roeselové (1996).
Pomůcky	Papír A4, tuš, voda, nádoba na roztok, štětec, suché pastely, ochranné pomůcky.
Zadání	<i>„Zavřete oči a představte si přírodu v libovolné podobě. Hledejte věci spojené s přírodou ve vaší hlavě a zkuste je najít a namalovat v muchláži.“</i>
Postup	<ul style="list-style-type: none"> • Připravený papír zmuchláme tak, aby vznikly struktury na papíře. • Tyto struktury vytáhneme z papíru za pomoci roztoku vody a tuše. • Vodu s tuší dáme do nižší nádoby, do které se vejde papír A4. Tuše je potřeba dát víc, aby se v muchlané struktuře papíru pořádně uchytila. • Celou plochu papíru protáhneme roztokem. • Na zmačkané struktury by se měla uchytit tuš a dát tak vyniknout linkám. • Je třeba dát pozor, abychom mokrý papír neroztrhli. • Po zaschnutí si muchláž vezmeme a začneme v ní hledat předměty, tvory, struktury apod. • TIP: pro rychlejší schnutí lze použít fén. • Na vyobrazení asociací v muchláži použijeme suché křídly. • Na závěr si můžeme navzájem představit své práce.
Otázky k reflexi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Představ ostatním to, co jsi v muchláži našel/la. 2. Sděl ostatním, co si vybavíš, když se řekne příroda. (tři slova)

	3. Zhodnot', jak se ti dařilo hledat přírodní objekty v muchláži.
--	---

6 Ověření aktivit v praxi – popis cílové skupiny

Tato kapitola obsahuje popis cílové skupiny, se kterou jsem aktivity ověřovala, to, kde výtvarné činnosti probíhaly, a zda proběhlo vše, jak mělo, nebo bylo něco jinak, než se předpokládalo.

Cílová skupina, se kterou jsem aktivity ověřovala, byla ve věku od 10 do 20 let. Skupina byla heterogenní.

Aktivity jsem ověřovala s účastníky volnočasového klubu V-klubu, který spadá pod DDM Větrník. Tento klub je určen pro děti a mládež ve věku 10-22 let. Docházka je nepovinná a probíhá zde organizovaná, ale též neřízená činnost. S účastníky klubu jsem aktivity ověřovala v rámci odpoledního tvoření. Tedy počet účastníků, se kterým jsem tvořila, byl vždy jiný, a ne moc početný. Aktivity jsem ověřila vždy s minimálně pěti jedinci.

Nižší počet účastníků bych spíše zařadila mezi slabé stránky, na druhou stranu jsem se alespoň skupině mohla věnovat individuálněji. Další zásadnější zvrát, dle mého, nebyl. Všichni spolupracovali, pokud něco nebylo pochopeno tak, jak mělo být, vysvětlili jsme si zadání znovu. Co se týče věkové rozmanitosti, podle mého názoru byla přínosná. Aktivity jsem vyzkoušela jak s dětmi mladšího školního věku, tak s adolescenty. Každý aktivitu pojal po svém a dal do ní něco ze sebe. Aktivity byly voleny tak, aby byly vhodné pro takto věkově rozmanitější skupinu.

6.1 Reflexe

Reflexi jsem dělala formou otázek, které jsem využila v závěrečné diskusi, hned po dokončení výtvarných aktivit. Na otázky určené k reflexi jsem se dětí ptala obvykle jednotlivě, ale někdy jsem se jich též tázala hromadně. Pro pestrost názorů na ověřované praktické aktivity jsem požádala dvě mé kolegyně, které byly přítomny u většiny tvořivých aktivit, aby v pár větách zhodnotily průběh tvořivých aktivit a můj výkon.

Aktivita VICHŘICE – malba za pomoci muchlaného papíru

Aktivitu jsem ověřovala v praxi se šesti účastníky. Věková skupina byla od 11 let do 20 let. Aktivitu jsem dělala se třemi skupinami, tudíž vždy po dvou. Bylo to z důvodu různého příchodu účastníků do klubu. Časová dotace přímo na aktivitu se

pohybovala od 10 do 15 minut. Poté následovala reflexe a diskuse na téma vichřice a zdůvodnění svých výtvorů.

Otázky k reflexi:

1. Potřeboval/a bys konkrétnější zadání k porozumění aktivitu?
2. Srovněj malbu štětcem a malbu zmuchlaným papírem, s čím se ti pracovalo lépe?
3. Maloval/a bys příště raději štětcem nebo zmuchlaným papírem?

Většinou se odpovědi shodovaly v tom, že pro účastníky nebylo těžké pracovat s nekonkrétním zadáním toho, jak by vichřice měla vypadat. Padly zde odpovědi jako: „*Měl jsem svobodu projevu.*“ (Adam, 20 let); „*Ze začátku bylo těžší, než jsem si srovnal, co je vlastně vichřice, ale pak už to šlo lehce.*“ (Tom, 11 let); „*Bylo to jednoduchý, prostě jsem udělala sněžnou bouři.*“ (Anet, 12 let).

Co se týče srovnávání malby pomocí štětce nebo papíru, odpovědi byly půl na půl. Ti, co odpověděli, že se jim dobře pracovalo se zmuchlaným papírem, zaujalo převážně to, jak dobře se dá papír využít k malování. Některé z odpovědí: „*S papírem se mi pracovalo snadněji.*“ (Anička, 15 let); „*Štětec je úzký a papír je širší, takže se mi s papírem pracovalo líp.*“ (Tom, 11 let); „*Papír bych si vybrala třeba na malování krajiny a štětec na obličej.*“ (Anet, 12 let). Těm, kterým se lépe maluje spíše štětcem, vyhovují většinou přesnější tahy, to, že je štětec úzký, nebo že jsou s ním zkrátka zvyklí malovat.

Při dotazování se, kterou ze dvou již zmiňovaných pomůcek k malování by účastníci příště spíše využili, se odpovědi opět rozdělily na dvě poloviny. Ne vždy však byla odpověď jednoznačná, jelikož by prý záleželo na práci, kterou by měli malovat, ale polovina by se určitě nebránila vyzkoušet si znovu tuto techniku. Tuto otázku jsem položila z důvodu ověření si, zda tuto techniku využít i někdy v budoucnu, či nikoliv. Muchlaný papír by si vybrali z důvodu, že s ním lze malovat větší plochy a je to zajímavý prostředek k vyjádření malby.

Aktivita ROZKVELLÁ LOUKA – hra s otisky koláže pomocí temperových barev

Tuto aktivitu jsem ověřovala s pěti účastníky. Věková skupina byla v rozmezí od 10 do 15 let. Časová dotace na tuto aktivitu je cca 50 minut. Aktivitu jsem ověřovala se dvěma skupinami.

Otázky k reflexi:

1. Inspiroval/a ses při tvoření louky skutečností, nebo sis ji vymyslel/a podle svého?
2. Setkal/a ses někdy s touto technikou? (Alespoň s tiskáním razítek na papír?)
3. Zhodnot' aktivitu pomocí smajlíků vyjadřující spokojenost se svým dílem. Tvoje hodnocení vysvětli.

Většina účastníků, dle jejich odpovědí, pracovala s představou louky, tak, jak ji znají. „*Představila jsem si rozkvetlou louku, motýly, kytky...*“ (Poli, 12 let). Avšak barvami daných rostlin se ne vždy inspirovali. Dle svého spíše, než louku vytvářeli tvary květů.

Přímo s technikou otiskávání kolážových matric se nesešel nikdo z účastníků. Setkali se však například s otiskováním svých rukou na tričko nebo tiskáním houbičkami. S tiskáním razítka se někteří z účastníků též setkali, a to většinou doma. Zaznělo zde i použití bramborových tiskátek, se kterými se účastník setkal ve školce.

Účastníci dostali k hodnocení aktivity pět smajlíků, přičemž první zleva byl nejvíce pozitivní, druhý byl pozitivní, třetí a zároveň prostřední byl neutrální, čtvrtý méně spokojený a pátý nespokojený. Některé z hodnocení vypadalo následovně – (Poli, 12 let) „*Dávám druhého smajlíka (zleva), protože se mi můj obrázek moc nelíbí*“. (Beáta, 12 let) „*Dávám druhého pozitivního smajlíka, můj obrázek se mi líbí, ale něco se mi tam nepovedlo. Ale bavilo mě to*“. (Tom, 10 let) „*Bavilo mě to, takže dávám prvního pozitivního smajlíka*.“

Tato aktivita byla, dle mého, povedená, účastníci se, dle jejich představ, různě vyjádřili pomocí tiskání rozkvetlou louku. Někteří plochu zaplnili více a někteří méně. Překvapilo mě, že i po doporučení dělat matrice větší většina účastníků začala malými tvary, které by se jim špatně tiskaly. Museli si tedy udělat matrice větší.

Aktivita ŽABKIÁDA – skládání origami

Aktivitu jsem ověřovala v praxi se šesti účastníky, dvěma chlapci, čtyřmi děvčaty. Věková skupina byla ve věku od 11 do 15 let. Aktivitu jsem dělala se dvěma skupinami, s jednou skupinkou jsme si vytvořili žabky rovnou dvě. Časová dotace se pohybovala od 15 do 30 minut.

Otázky k reflexi:

1. Máš zkušenost se skládáním origami? Pokud ano, kde ses s ním setkal/a?
2. Pochval žabku, která tě něčím zaujala, řekni, čím a proč?
3. Znáš nějaké informace o origami? (Odkud pochází, pravidla, k čemu bylo dříve využíváno.)

Dle reflexe většina účastníků origami už někdy skládala, a to doma ve svém volném čase, podle video návodu, ve škole v rámci výtvarné výchovy nebo o přestávce s kamarády. „*Origami jsem skládal ve škole na Ukrajině.*“ (Dima, 15 let); „*Ještě jsem origami neskládala, ale baví mě to.*“ (Beáta, 12 let).

Žabky jsme hodnotili po jejich domalování pomocí fixů. Tuto otázku jsem volila z důvodu, aby se účastníci naučili dávat pozitivní zpětné vazby výtvorům druhých. Občas se totiž setkávám s nepříjemnými hodnoceními výtvorů druhých. Nám se však povedlo navzájem si žabky pochválit. Došlo však též k pochválení sebe sama, což je za mě taky v pořádku, ocenit svou práci.

„*Líbí se mi Adamova žabka, protože je bláznivá.*“ (Viky, 12 let); „*Líbí se mi žabky všech.*“ (Dima, 15 let); „*Líbí se mi ta moje, protože je hezká.*“ (Simča, 11 let).

Skupina účastníků, se kterou jsem tvořila, většinou věděla, že origami pochází odněkud z Asie, ne všichni však řekli, že přímo z Japonska. Tipy byly většinou Čína, Asie, Japonsko, ale i Vietnam nebo nevěděli vůbec a říkali náhodné tipy.

Pravidla pro skládání úplně neznali, ale odpovídali ve smyslu: „*musí se vyrábět z papíru*“; „*skládá se z papíru*“; „*origami se skládá z jednoho papíru*“... tudíž jsem jim pak dopověděla i zbytek pravidel, jako že se nesmí používat lepidlo, jednotlivé části se nijak nestříhají a origami se vyrábí vždy z jednoho kusu čtvercového papíru.

Co se týče historického využívání origami, účastníci odpovídali, že se mohlo používat „*na hraní*“, „*jako zábava*“ apod. Poté jsem jim opět řekla, že origami sloužilo k symbolickým nebo obřadním účelům. Cílem této otázky bylo, aby se účastníci naučili i něco nového o origami.

Aktivita PODOBY VODY – kašírování – reliéf na ploše

Tuto aktivitu jsem ověřovala s pěti účastníky. Věková skupina byla od 10 do 19 let. Časová dotace aktivity byla 45 minut.

Otázky k reflexi:

1. Vyber práci, která tě něčím zaujala (měla nejvíce prvků, byla hodně reliéfní...).
2. Čím pro tebe byla zajímavá práce s papírovou drtí?
3. Co ses naučil/a nového o papíru? (tvárnost, struktura...)

Účastníci se práce zhostili obstojně. Někteří dělali spíše plošné kašírování než vytváření reliéfu na ploše, ale i tak si myslím, že práce dopadly skvěle. Každý účastník byl něčím originální. Na otázku, která práce tě něčím zaujala, odpovídali někteří účastníci takto: „*Zaujaly se mi rampouchy nás všech a můj žralok.*“ (Simona, 12 let); „*Libí se mi, jak na sebe navazují Aničky rampouchy a kapky.*“ (Vítek, 19 let); „*Zaujala mě ta pára u Víti, jak to má udělané z těch „žížalek“.*“ (Tom, 10 let)

Zajímavost v práci s papírovou drtí účastníci hledali například v tom, že s papírovou směsí pracovali poprvé. Na této odpovědi se shodli všichni účastníci. Dále účastníci shledávali zajímavost v tom, že se dá s drtí různě pracovat do prostoru nebo v ploše. Některé ze zajímavých odpovědí: „*Libí se mi dělat ty žížalky z toaletního papíru, ze kterého pak můžu dělat různé struktury.*“ (Vítek, 19 let); „*Libí se mi, že když chci, tak to udělám „3D“, anebo plochý.*“ (Adam K., 12 let)

Mezi nové poznatky o papíru účastníci zařadili „*Naučila jsem se, že se dá papír modelovat.*“ (Anička, 15 let); „*Dá se tvarovat do výšky a můžu s papírem dělat, co chci.*“ (Tom, 10 let); „*Dají se z něj vytvářet struktury.*“ (Vítek, 19 let)

6.2 Zpětná vazba od kolegyně z V-klubu

Zpětná vazba od dvou kolegyně z V-klubu, které byly přítomny u většiny tvořivých aktivit.

Reflexe od kolegyně Anny – stážistka

„Kolegyně Hana si v rámci svého pedagogického působení ve V-klubu připravila několik tvořivých aktivit, ve kterých hrál hlavní roli papír a jeho rozličné způsoby využití. Aktivity byly vhodně zvolené tak, aby je zvládli mladší návštěvníci klubu (10 let) a zároveň se povedlo zaujmout i starší věkovou skupinu (15 let a výše). Takovou rovnováhu je velmi těžké najít, ale kolegyni se to povedlo velmi dobře. Aktivity nebyly náročné na realizaci, ale byly rozhodně zajímavé. Pro děti z klubu a jistě i ostatní kolegy byly inspirací pro další tvorbu.“

Reflexe od kolegyně Michaely – vedoucí V-klubu

„Při práci s papírem studentka děti vhodně motivovala. Povídala jim o každé konkrétní technice, kterou právě používaly, zajímala se o to, jestli děti už mají s touto technikou nějakou zkušenost. Vzhledem k tomu, že téma bylo zaměřeno na přírodu kolem nás, uváděla tvoření vždy vzájemným povídáním o tom, čemu se právě věnovaly – bouřka, voda, louka a další. Na závěr společně s dětmi zreflektovali, jak se jim pracovalo, jaká z technik je nejvíce zaujala.“

7 Zhodnocení praktické části

Praktické ověření aktivit bych hodnotila jako vcelku povedené, avšak našlo se pár nedostatků, kterým jsem musela čelit. Začnu tedy tím, co se povedlo. Podařilo se mi upoutat návštěvníky V-klubu výtvarnými aktivitami. Většinou to byla hlavně děvčata, která byla nadšená, když jsem za nimi přišla s návrhem, zda si chtějí něco vytvořit. Avšak ani chlapci neotáleli a směle se zapojovali do aktivit. Největší zájem byl překvapivě o techniku malby za pomoci muchlaného papíru a origami. Dle mého byla malba oblíbená z důvodu volné ruky a možnosti abstraktního vyjádření. Kašírování však patřilo mezi aktivitu, se kterou si dva z chlapců nejvíce vyhráli. Nejstarší z nich si dal velmi záležet na detailu mraku. Ostatní se však také nebáli a zapojili do kašírování třeba i kresbu. Otisky koláží bych zařadila spíše k těm náročnějším aktivitám, převážně pro mladší účastníky. Nejpracnější zde bylo vytvořit si koláže (matrice) k tiskání. Děvčata si vytvořila vcelku malé plochy na tiskání, tudíž otisk pak neudělal efekt, který měl, ale i tak to byly, dle mého názoru, zdařilé práce. Řekla bych tedy, že někdy byl trochu problém v porozumění zadání, a to i přesto, že jsem ho několikrát zopakovala. Pro příště bych tedy měla co nejjednodušeji vysvětlit zadání, aby ho pochopili i ti, kteří nikdy danou techniku nedělali.

Mezi nedostatky bych určitě zařadila nízký počet účastníků, se kterými jsem aktivity ověřovala. Na druhou stranu jsem se alespoň mohla účastníkům věnovat více individuálně, jelikož někdy jsem tvořila se skupinkami po dvou a někdy třeba po pěti. Docházka v klubu není povinná, tudíž děti chodí, jak mají čas a jak se jim zrovna chce.

Co se týče časové dotace, myslím si, že byla ve většině případů dostatečná. U origami byla spíše kratší, než jsem myslela, že nám skládání zabere. Zbytek času však zabralo individuální si dotvoření žabiček a závod ve skákání se žabkami.

Celkově bych shrnula, že účastníci, se kterými jsem aktivity ověřila a následně je reflektovala, si odnesli nové poznatky v oblasti práce s papírem (skládání, tvarování, tiskání), vyzkoušeli si nové techniky, které nikdy dříve nedělali (malba muchlaným papírem, kašírování). Tyto poznatky pak mohou použít jako inspiraci při tvoření ve svém volném čase a rozvíjet tak své výtvarné schopnosti. Současně jsem i já obohatila svou praxi o pár nových tvořivých technik, což vidím jako jeden velký přínos. Dalo mi to nové zkušenosti s tvořením z papíru, celkově s výtvarným vedením účastníků širší věkové skupiny, což někdy nemusí být jednoduchý úkol.

8 Doporučení do praxe

Jedná se o mnou vytvořené patero doporučení do praxe, které může sloužit ať už pro volnočasové pedagogy, obecně pro pedagogy, pro studenty SŠ/VŠ pracující s dětmi, ale i třeba pro rodiče, kteří chtějí se svými ratolestmi tvořit doma. Součástí metodických listů jsou tipy, které mohou být použity též jako doporučení do praxe.

Patero doporučení do praxe:

Organizační doporučení

1. Méně početná skupina nemusí být nutně nevýhodou. Účastníkům se pak můžeme věnovat individuálněji.

Doporučení k přípravě aktivit

2. Pokud pracujeme s papírovou drtí, je vhodné si namočit papír alespoň 24 h předem, aby se „rozmočil“.
3. Více připraveného materiálu je vždy lépe. Není pak potřeba připravovat materiál další. Někdy to ani nelze, například u papírové drti.

Doporučení k průběhu tvoření

4. Při plnění (silikonových) formiček papírovou drtí je třeba dbát na to, aby se dno formičky pořádně vyplnilo a aby tak po zaschnutí vystoupil vzor daného mořského živočicha či rostliny.

Doporučení k hotovým výtvorům

5. Při plošném kaširování je potřeba výtvor zatížit, než zcela zaschne. Při kaširování větší plochy se z této části papíru stane pevný kámen, tudíž pokud se papír zkrabatí, musíme ho znovu namočit, abychom papír narovnali. Proto pokud to jde, doporučuji zatížit co nejdříve.

Závěr

V úvodu práce jsem si stanovila za cíl popsat teoretickou část tak, aby čtenář seznámila s teoretickým popisem tématu bakalářské práce, což jsou tvořivé aktivity a hry s papírem pro dětské zájmové skupiny. Ve třech kapitolách jsem vytyčila důležité pojmy a okruhy související s tímto tématem. Jsou to specifika „zájmové skupiny“, pedagogika volného času či papír a jeho využití ve výtvarných aktivitách. Cílem praktické části bylo metodicky navrhnout a ověřit aktivity, při kterých je využíván papír. Využila jsem k tomu různých technik, z nichž některé byly inspirovány současnými umělci, kteří ve svém díle využívají papír.

Závěrem lze říci, že se mi podařilo navrhnout osm metodických listů, které jsem ověřovala v praxi s účastníky volnočasového klubu, kteří byli ve věku 10-20 let. Výsledky aktivit byly zdařilé. Účastníci si vyzkoušeli nové techniky práce s papírem, jako je kaširování, malba za pomoci muchlaného papíru, tiskání papírových koláží (matric) nebo skládání origami. Lze tedy říci, že si účastníci odnesli nové poznatky v oblasti tvořivých aktivit s papírem. Reflexe účastníků byla vždy kladná, i přesto, že ne vždy byly otázky směřovány na hodnocení aktivit. Avšak tuto zpětnou vazbu jsem dostala od účastníků mimo otázky určené k reflexi.

Já osobně bych praktické ověřování zhodnotila jako přínosné pro mě i ostatní účastníky, dále jako inspirující, kreativně rozmanité a určitě jako povedené. Přínosná pro mě byla též práce s věkově rozmanitou skupinou.

Zdroje

Knižní zdroje

BRODEKOVÁ, A., BROWNOVÁ, C., W., 2011. *Papír – Umělecká tvorba, ozdoby a dekorace*. Metafora. ISBN 978-80-7359-306-3.

FONTANA, D., 2014. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 4. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0741-2.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., 2011. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktual. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0030-7.

HELUS, Z., 2015. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2. přeprac. a doplněné vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4674-6.

HESOVÁ, I., 2014. *Umění papíru – papír jako svébytný materiál ve výtvarném umění*. Č. Bud. Bakalářská práce (Bc.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta.

KOLÁŘ, Z., 2012. *Výkladový slovník z pedagogiky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3710-2.

LANGMEIER J., KREJČÍKOVÁ D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktual. vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1284-0.

NAKONEČNÝ, M., 2020. *Sociální psychologie*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7553-842-0.

PÁVKOVÁ, J., 2001. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7178-569-5.

PODLIPSKÝ, R., 2017. *Tvořivost ve výtvarné výchově a její účinky na všeobecné vzdělávání*. Plzeň: ZČU v Plzni. ISBN 978-80-261-0728-6.

PODZEMNÁ, J., 2016. *Výtvarný ispiromat: Pestré tvoření po celý rok: Výtvarné techniky a náměty pro děti*. Brno: Jana Podzemná vlastním nákladem. ISBN 978-80-260-9477-7.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ E., MAREŠ, J., 2013. *Pedagogický slovník*. Vyd. 7., aktual. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

ROESELLOVÁ, V., 1996. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah. ISBN 80-902267-1-X.

ŘEZÁČ, J., 1998. *Sociální psychologie*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-48-6.

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I., SOLLÁROVÁ, E., 2019. *Sociální psychologie: Teorie, metody, aplikace*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5775-9.

Internetové zdroje

ARCHIV VÝTVARBÉHO UMĚNÍ, 2008. Eva Kmentová. In: *ABART* [online]. 2008 [vid. 20. 4. 2022]. Dostupné z: <https://cs.isabart.org/person/97>

ART CONSULTING BRNO CZ, s.r.o., 2021. 87. aukce je úspěšně za námi. In: *Art consulting* [online]. 27. 7. 2021 [vid. 27. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.acb.cz/cs/blog/jiri-hynek-kocman-1947>

CENTRUM PRO SOUČASNÉ UMĚNÍ PRAHA, 2006–2022. Adriena Šimotová. In: *Artlist* [online]. [vid. 18. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/adriena-simotova-934/>

CENTRUM PRO SOUČASNÉ UMĚNÍ PRAHA, 2006–2022. Michal Pěchouček. In: *Artlist* [online]. [vid. 18. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/michal-pechoucek-186/>

JIP – Papírny Větrní, a.s., 2022. Výroba bariérových a balících papírů. In: *JIP* [online]. 2022 [vid. 20. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.jip.cz/cs/>

MELICHAR, M., CANDRA, R., 2012. Za vodou s origamistou Ondřejem Cibulkou. In: *Český rozhlas – Radio Wave* [online]. 3. 12. 2012 [vid. 18. 4. 2022]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/za-vodou-s-origamistou-ondrejem-cibulkou-5239437>

MONDI ŠTĚTÍ a.s., 2020. Papírenská legenda v srdci Čech. In: *Mondi* [online]. 2020 [vid. 20. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.mondisteti.cz/>

MŠMT, 2013-2022. Zájmové vzdělávání. In: *MŠMT* [online]. 2013-2022. [vid. 17. 3. 2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mladez/zajmove-vzdelavani-1>

RUČNÍ PAPIRNA POPYREA, 2022. POPYREA – papír s duší. In: *Ruční papírna* [online]. 2022 [vid. 20. 4. 2022]. Dostupné z: <http://www.rucni-papirna.cz/>

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2005. [vid. 18. 3. 2022]. Dostupné z: [https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-](https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-74)

74

Seznam zdrojů obrázků

Obrázek 1 – Hydra, strana 29

Ondřej Cibulka – hydra. In: *Origamido* [online]. 2011 [vid. 20. 4. 2022]. Dostupné z: http://www.origamido.cz/wp-content/uploads/2011/09/Ondrej_Cibulka_hydra.jpg

Obrázek 2 – Spojené krychle, strana 29

Ondřej Cibulka – spojené krychle. In: *Origamido* [online]. 2011 [vid. 20. 4. 2022]. Dostupné z: http://www.origamido.cz/wpcontent/uploads/2011/09/Ondrej_Cibulka_hydra.jpg

Obrázek 3 – Reliéfní objekt – papír, strana 29

Tvář, reliéfní objekt – papír. In: *SANQUIS* [online]. 1986 [vid. 20. 4. 2022]. Dostupné z: <http://www.address.cz/data/www.sanquis.cz/files/5093.jpg>

Obrázek 4 – malba Znehybněná vyprávění, strana 30

Malba Znehybněná vyprávění. In: *Magnusart* [online]. 2003 [vid. 20. 4. 2022]. Dostupné z: <https://directus.code8.link/magnusart/assets/h4o0kk4le7sw880c>

Obrázek 5 – látka na plátně – Time for bed, strana 30

Time for bed. In: *Artlist* [online]. 2009 [vid. 20. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.artlist.cz/typo3temp/_processed_/csm_6609-2_michalp-chou-ek_timeforbedv_49ceec613a.jpg

Obrázek 6 – dřevo, papír – List, strana 31

List. In: *ABART* [online]. 1975 [vid. 20. 4. 2022]. Dostupné z: https://abart-full.artarchiv.cz/obrazky/d_105148__0001.jpg

Obrázek 7 – koláž z papíru – Bílá kresba, strana 31

List. In: *ABART* [online]. 1977 [vid. 20. 4. 2022]. Dostupné z: https://abart-full.artarchiv.cz/obrazky/d_105150__0001.jpg

Obrázek 8 – recyklace knih – Paper-Re-Making Book, strana 32

Paper-Re-Making Book. In: *Artlist* [online]. 2007 [vid. 20. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.artlist.cz/typo3temp/_processed_/csm_JHK_CajMin_MePa_be76e8fdcb.jpg

Příloha č. 3 – Obrázek č. 19 – Návod ke skládání origami, strana 80

Origami žabka. In: *S detmi.com* [online]. 2022 [vid. 22. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.sdetmi.com/assets/Uploads/2020/01/08/2.jpg>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Ověření aktivity VICHŘICE v praxi

Příloha č. 2: Ověření aktivity ROZKVELLÁ LOUKA v praxi

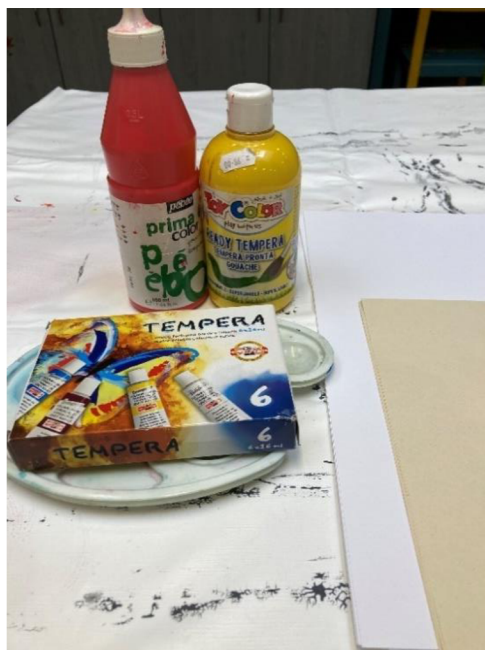
Příloha č. 3: Ověření aktivity ŽABKIÁDA v praxi

Příloha č. 4: Ověření aktivity PODOBY VODY v praxi

Přílohy

Příloha č. 1

Věk: 10-20 let, rozměr: A3, technika: malba za pomoci muchlaného papíru

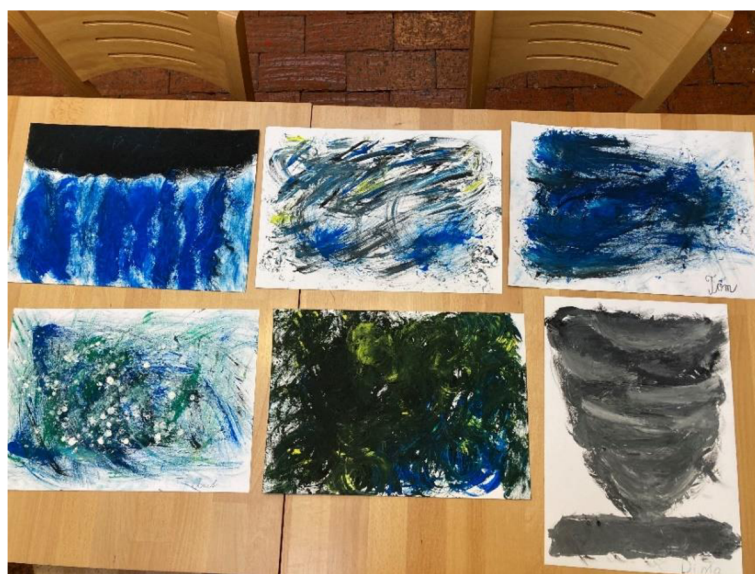
Obrázek 9 Pomůcky potřebné k malbě

*Obrázek 10 Proces malby vichřice, věk:
12, 15 let*

*Obrázek 1115 Proces malby vichřice,
věk: 10, 15 let*

Obrázek 12 Výsledné výtvořy účastníků

Příloha č. 2

Věk: 10-15 let, rozměr: A4, technika: hra s otisky koláže pomocí temperových barev

Obrázek 13 Pomůcky potřebné k tisku

Obrázek 14 Proces tvorby papírových koláží k tisku

Obrázek 15 Papirové koláže sloužící k tisku (matrice), věk: 12 let

Obrázek 16 Vysvětlování postupu tvoření koláží k tisku

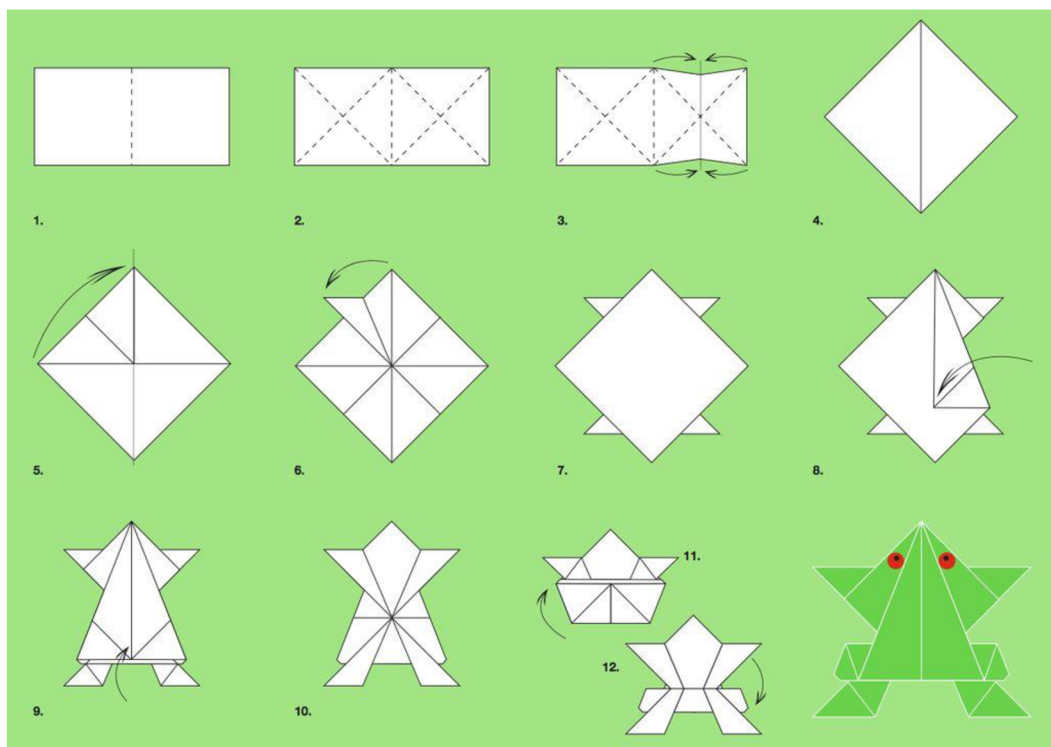
Obrázek 17 Tisk koláží (matric) na barevný papír A4

Obrázek 18 Výsledné výtvořy účastníků

Příloha č. 3

Věk: 12-15 let, rozměr: čtverec z A4, technika: skládání origami

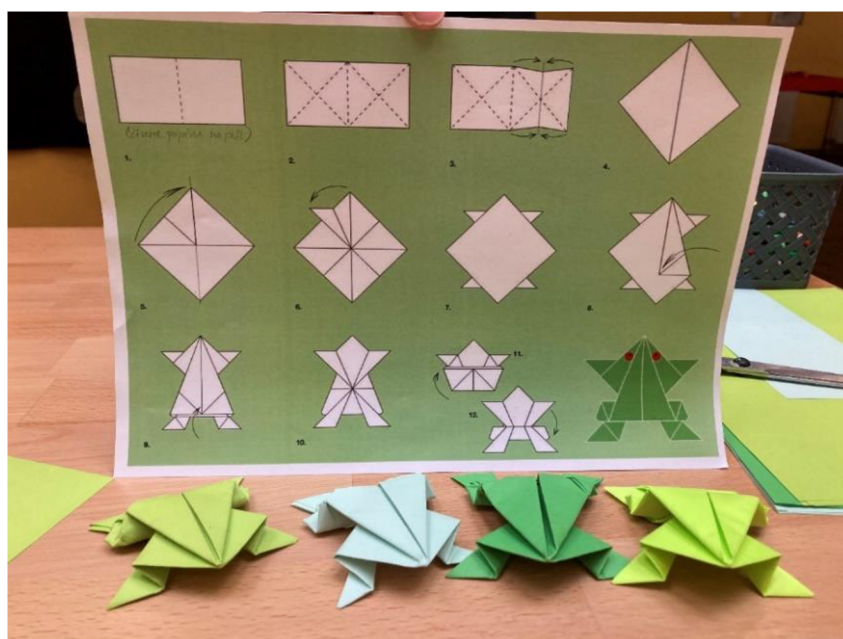

Obrázek 19 Návod ke skládání origami

Zdroj: S dětmi.com

Obrázek 20 Průběh skládání origami

Obrázek 21 Výsledné origami žabky s návodem

Obrázek 22 Origami žabky, některé s ozdobnými prvky

Obrázek 23 Závody s origami žabkami – žabkiáda

Příloha č. 4

Věk: 10-19 let, rozměr: A3, technika: kaširování – reliéf na ploše

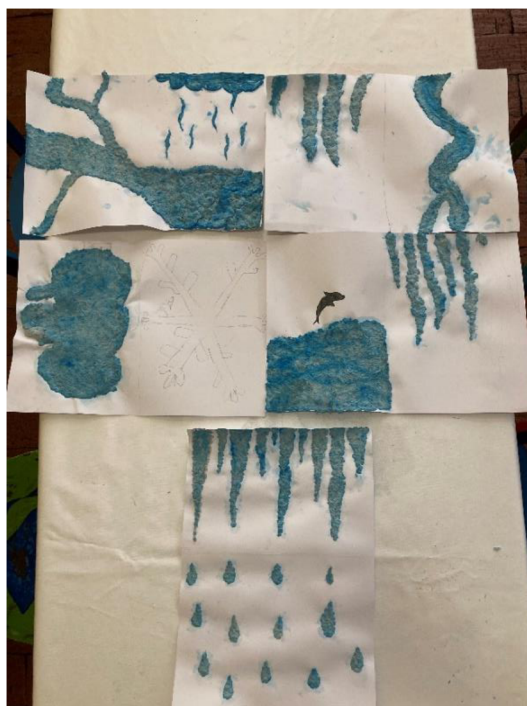
Obrázek 24 Pomůcky potřebné ke kaširování, rozvržení návrhů

Obrázek 25 Proces kaširování reliéfu na ploše

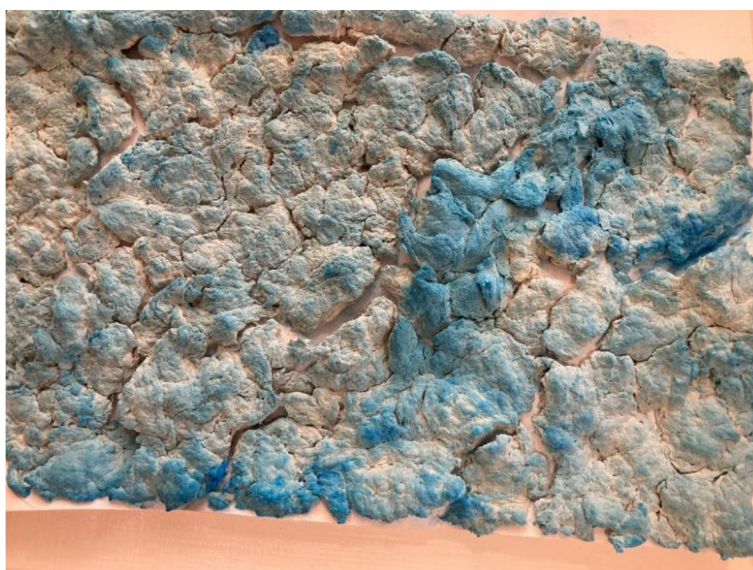
*Obrázek 26 Dokončování kaširování
reliéfu na ploše*

*Obrázek 27 Výsledné výtvořy účastníků
po zaschnutí*

Obrázek 28 Detail práce s toaletním papírem namáčeným do obarveného roztoku vody a lepidla, věk 19 let

Obrázek 29 Detail kaširované vodní plochy, věk 12 let